

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016, p. 445-502

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9685>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 04.06.2016

✓ Accepted/Kabul: 20.09.2016

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Lokman TURAN – Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK – Yrd. Doç. Dr. Ahmet TOPAL

This article was checked by iThenticate.

YARIM KALAN BİR HÜSN Ü AŞK NAZİRESİ: MİR MEHMED DÂNİŞ'İN GÜLŞEN-İ DÂNİŞ MESNEVİSİ

Serkan TÜRKOĞLU*

ÖZET

Genel olarak zemin şiir veya model şiir adı verilen bir şiirin vezin, kafiye gözetilerek benzerinin yazılması şeklinde tanımlanan nazire, klasik Türk şiirinde işlevselliğini sürekli koruyup devam ettirerek zamanla bir gelenek hâline gelmiştir. Etkili bir şiir öğrenme metodu olan nazire yazma / söyleme, edebiyat tarihimizin hemen her döneminde, farklı nazım şekilleriyle varlığını devam ettirmiştir. Gazel ve mesnevi nazım şekilleri, nazirecilik sahasında diğer şiir çeşitlerine göre daha fazla ilgi görmüştür. Bununla birlikte kaside, terci-bend, terakib-bend, murabba, müstezad gibi nazım şekilleriyle yazılmış nazire örneklerinin de büyük bir yekûn oluşturduğu görülmektedir.

Bir şiire / manzumeye nazire yazılabildiği gibi mesnevi, divan, manzum sözlük gibi eserlerin tamamına da nazire yazılabilir. Mesnevilere nazire yazılmasının temelinde Genceli Nizâmî'nin Hamse'sine veya bu Hamse'de yer alan herhangi bir mesnevisine nazire yazmanın gelenek hâlini almış olması vardır. Klasik Türk edebiyatının son döneminde bu geleneğin bir benzerinin Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk*'i için de oluşturulma çabası dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda yazılan eserlerden biri de Dâniş Bey'in *Gülşen-i Dâniş* adlı mesnevisidir.

Bu çalışmada Osmanlı'nın son dönem şairlerinden Mîr Mehmed Dâniş'in yaşam öyküsü, eserleri ve Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk* mesnevisine nazire olarak kaleme aldığı fakat ikmal edemediği *Gülşen-i Dâniş* adlı eseri üzerinde durulmuştur. 593 beyitlik bu eserin transkribeli metni de ilk defa bu makale ile neşredilmiştir.

Anahatar Kelimeler: Nazire, Divan şiiri, Dâniş Bey, *Gülşen-i Dâniş*, *Hüsn ü Aşk*.

* Yrd. Doç. Dr. Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: turkoglu5858@hotmail.com

AN UNCOMPLETED HÜSN Ü AŞK PARALLEL: MÎR MEHMED DÂNİŞ'İN GÜLŞEN-İ DÂNİŞ' MASNAVİ

ABSTRACT

Generally, parallel poem which is defined as writing the same rhythm and rime with the model or ground poem, is became a tradition within the time by maintaining and sustaining permanently its presence. Writing/singing parallel is an affecting method for learning poetry in all periods of our history and sustained with different genres of poetry. Gazelle and masnavi attracted more attention than the other poetry genres for parallel domain. On the other hand some poetry genres such as terci-bend, terkeb-bend, murabba, müstezad consist a large amount for written parallel poems exemples.

As it can be written for a poem parallel can be written also for a whole masnavi, divan, poetic dictionary. At the heart of the producing a tradition of writing parallel for a masnavi we see the tradition to write parallel for Genceli Nizâmî's Hamse or any other masnavi which presents in it. At the last period of Classic Turkish literature we see an attempt to create same tradition for Şeyh Gâlib's *Hüsn ü Aşk*. In this direction one of the written works is Dâniş Bey's *Gülşen-i Dâniş* masnavi.

In this study Ottoman last periods' poet Mir Mehmed Dâniş's biography, literary works and his uncompleted parallel *Gülşen-i Dâniş* which is written for Şeyh Gâlib's *Hüsn ü Aşk* masnavi will be subjected. The text of this masnavi which contains 593 verse will be firstly published in this study.

STRUCTURED ABSTRACT

It is an undeniable fact that the poets of tradition of paralleling have developed their skills of writing poems but but the poets haven't written for this purpose. There are some other factors motivating them to parallel.

The fact that the poetry typ mostly written is gazelle in the Ottoman poetry didn't prevent other verse styles and especially paralleling through mesnevi verse. Paralleling is used especially to Iranian poets' Works in the field of mesnevi and paralleling is used as to the mesnevis of the Turkish poets which are very popular and read very much like *Hüsn ü Aşk* by Şeyh Galib.

Gülşen-i Daniş starts with an amalgamation verse of 40 couplets without title. In this part in which the names and the titles of the God (Kaidr, Mennan, Hayy, Kadir, Celil, Cebbar, Sani, Ahad...) are available, also it is mentioned about the existence, union of the God and the fact that the God is absolute and obligatory. After the amalgamation part, there is the invocation part with 37 couplets titled 'Arz-ı Münacat Be- Dergah-i Kadi Hacat'. The poet in this part in which the concern of art is eliminated mostly wishes the God's mercy and compassion to accompany himself.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

In classical literatüre, especially in the poems written in mesnevi verse, before proceeding to the main topic it is almost an obligation to commemorate and praise Muhammed. This tradition wasn't neglected in Gülşen Daniş. After the invocation part, the praisal of Muhammed has been mentioned with the title 'Nat-ı Hazret-i Fahr-i Kainat'. In this part of 37 couplets, the love and respect were expressed in sincere feelings.

Following the parts amalgamation, invocation and na't the reason why the work was produced was expressed under the title '*Sebeb-i Te'lif-i Kitâb ve Tavsiî-i Bahâr*', Daniş who makes friendship with the loneliness, finds himself in a gathering in the rose gardens being embraced by the love of the lover. A wordsmith who has knowledge and merit calls Daniş and talks about the uniqueness of Hüsn ü Aşk and the fact that it is difficult to understand. Daniş who expresses that it is difficult to produce a work which is similar to Galib's work decides to write a parallel to this work. He gives the name of the work as 'Gülşen-i Daniş'.

In the part named *Âgâz-ı Dâstân Vasf-ı Meyli-i Şâir-i Cihân* the features of Meyli the poet representing the man/dervish who is in love in the work are mentioned. Meyli is a superior poet whose words are like miracle. The famous poets of the Persian can be only servants to him. He is like the hafiz of the Greek World. He knows all the sciences quite well, sometimes he becomes friends with Mecnun within grief, sometimes he walks with Ferhad on the valley of trouble.

After the part in which Meyli's qualities are mentioned, it is expressed that Meyli goes to pub and the beauties there are emphasized under the title '*Reften-i Meyli Be-Meyhâne ve Sıfat-ı Ân Neş'e-Zâr*'. In this part of 28 couplets which prepares a passage to the real point, the factors which are identified with pub like wine, saki, wineglass are mentioned.

In the part titled *Diden-i Meyli Cemâl-i Dâverân-ı Meyhâne ve Sıfat-ı Hüsn-i Ū* the beautiful lover who looks like peri who he sees in the pub is described. The beauty he sees is a beauty with long eyelashes like ferula, who is admired even by gazelles with her black eyes, whose face shines like sun.

In the part titled *Sıfat-ı Âşüftegî-i Cemâl Ez-Aşk ve Güft-gû-yı Meyli Bâ-Ū* it is narrated how Meyli and Cemal meet in the pub. Meyli ask the beauty who looks miserable and sad his name and learns that it is Cemal. Meyli who can't hide her admiration and read a lyric to him. When Meyli asks Cemal what his problem is, he says 'I saw a beauty named Celal while strolling in the rosery and fell in love with him. I haven't seen him again. Since then I have been around here. Meyli who hears this starts looking for Celal saying goodbye to Cemal.

After this part, there is a Saki-name. It is a part with 36 couplets in which saki, wine, meeting of friends, jug, the food, seasons, roseries, the features of the beloved are mentioned.

In the part titled *Reften-i Meyli Be-Cüst-cû-yı Celâl* it mentioned about the fact that Meyli leaves Cemal and starts looking for Celal. Meyli is sometimes dressed like a monk, sometimes is like ascetic and is always looking for Celal everywhere in the city Rey. Meyli who wants to enable Cemal and Celal meet looks for Celal in the mountains and saharas in tears becoming friends with the wild animals.

Turkish Studies

That Meyli sees Celal in the market place and the features of Celal are described under the title *Yâftan-i Meylî Celâl Dâred Bâzâr-ı Sıfat-ı Hüsn-i Ū* At the end of this part, a couplet of Nizami, the Iranian poet is also included.

In this part titled *Sıfat-ı Âşüftegî-i Celâl Ez-Aşk Güft-gû-yı* it is mentioned that Meyli meets Celal and gives him advices. Celal who listens to Meyli's advices decides to tell his problem of separation and the situation he is in.

In the part titled *Sıfat-ı Şeb ve İztırâb-ı Celâl* there is the decription of a night when Meyli and Celal are alone together. Celal expresses his love and passion to Cemal. He dreams about Cemal and cries and this continues till the morning.

The story titled *Dâstân Güften-i Meylî Be-Pîş-i Celâl* which Meyli tells Celal is as follows: 'There was an old man who travels countries after studying all the sciences and refuses the World wealth. When he drank the immortality water, Alexander hadnt been born yet, he didn't even know the name of Cem when he took the wineglass after coming into the World. I went to the sage mortal' council to be inspired. He told me a story: I surpassed the mountains, the seas saw many countries and arrived in Harez m World. There was a ultan named Tagmac famous for generosity and justice there. Tagmac who turned the country into a heaven with his justice and goodness had a son named Güher-tac. A vizier named Şemmas from whom even the devils took shelter in God leaded the Sultan through ticks and magic.

In this article the life of Mir Mehmed Daniş and the work named *Gülşen-i Daniş* Şeyh Galib wrote as a parallel to *Hüsn-ü Aşk* were focused. The text of this mesnevi which was written for *Hüsn-ü Aşk* and which couldn't be completed was given off the first time through this article. It is not possible answer why this work couldn't be completed and wasnt completed but it is considered that this may be because his life didn't last long.

The Ottoman poets, Iranian poet made it a tradition to parallel to Nizami's hamse (*Leylâ vü Mecnûn*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *İskender-nâme*, *Heft-Peyker*, *Mahzenü'l-Esrâr*) and many works were produced in this manner. It shouldn't be overlooked that *Gülşen Daniş* contributed to makin it a tradition to write parallel to *Hüsn ü Aşk* (although the number of parallels is limited).

Is it a coincidence that the mesnevi of Mr Daniş named '*Gülşen-i Daniş*', the mesnevi of Mr Avni from Yenişehir named '*Ateşkede*' and the two mesnevis (*Gülşen-i Aşk* and *Nâz u Niyâz*) which Keçecizade İzzet Molla wrote as a parallel to *Hüsn-ü Aşk* couldn't be completed or does it have another reason? This is not known for certain but it is interesting and thought- provoking that these four mesnevis couldn't be completed.

Keywords: Parallel, Divan Poetry, Dâniş Bey, *Gülşen-i Dâniş*, *Hüsn ü Aşk*

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 15 Summer 2016

Giriş

Sözlüklerde “karşılıklı olarak, benzetilerek yapılan davranış, söz” ifadeleriyle karşılanan *nazire* kelimesinin edebiyattaki anlamı da sözlük anlamından mülhemdir. Bu anlamda *nazire* bir şairin manzum bir eserine başka şair tarafından aynı vezin ve kafiye yazılan şiir olarak tanımlanır (Köksal, 2006: 14-15). Arap edebiyatında ise *nazire*, *muâraza* kelimesiyle karşılanmış, *ihtizâ*, *muhâkât* ve modern zamanlarda *taklîd*, *nezîr*, *mesîl* kelimeleri de kullanımda yaygınlık kazanmıştır (Durmuş, 2006: 455). Fars edebiyatında da genellikle *cevâb* ve *istikbâl* terimleri nazireye karşılık kullanılan kelimelerdir (Çiçekler, 2006: 458). “Cevâb” kelimesi ise gazel, kaside ve diğer nazım şekillerine yazılan, hatta bir eserin tümüne yazılan nazireler için de kullanılmış olmakla birlikte bir terim olarak daha ziyade mesnevilere yazılan nazireleri karşılamaktadır (Köksal: 18).

Nazire yazmanın divan şairlerinin diliyle “nazire deme”nin bu edebiyatın hemen diğer bütün unsurlarında olduğu gibi klasik şiirimize İran edebiyatından geçtiği, en azından bu geleneğin İran şiirinde bizden çok önce başlamış olduğu bilinmektedir (Köksal, 18). Cemal Kurnaz, nazire/cevab yazma konusunda bunun etkin bir şiir öğrenim yöntemi olduğunu ve okuma, araştırma, inceleme, ezberleme, gibi teorik çalışmaları tamamlayan şairin bundan sonra taklit ve nazire yoluyla şiir yazma becerisini geliştirdiğini ifade eder (Kurnaz: 2007: 32). Bu da nazirenin önemli işlevlerinden biridir. Nazirenin bu önemine vurgu yapan Ahmat Hamdi Tanpınar’ın şu ifadeleri dikkat çekicidir: *Bu temrinler; eski şiiri hakiki bir atölye çalışması haline getiriyordu. Fuzûlî Necâti Bey’e seslenir, Bâkî Fuzûlî’yi Nedîm Bâkî’yi hatırlar. Öbür yandan, bugün sadece ilhamın birkaç modada haps olmasına bakarak kötülediğimiz nazirecilik, şaire, dile ve geleneğin bütün üsluplarına tasarrufu temin ediyordu. Sanatta bu cinsten tasarruf, sanatın dünyasına tasarruftan başka bir şey değildir. İyi düşünülürse bütün bu temrinleri garpli ressamların müze çalışmalarına benzetmek daima mümkündür. Ve neticeleri de öyle olmuştur. Eski şiirin kendine mahsus academique’i vardır”* (Tanpınar, 1997: 21-22).

Nazire geleneğinin şairlerin şiir yazma becerisini geliştirdiği şüphe götürmez bir gerçektir; fakat şairler sadece bu amaca matufen nazire yazmamışlardır. Onları nazire yazmaya teşvik eden başka nedenler de vardır. Fatih Köksal bu nedenleri birkaç başlık hâlinde şöyle sıralar: *Zemin şiiri geçme arzusu, meydan okumalara cevap verme ihtiyacı, üstad şairleri izlemek, bir dostluk nişanesi olarak nazire yazmak, genç şairleri teşvik etmek* (Köksal, 2006: 97-105). Nazire her ne sebeple yazılırsa yazılsın bunun divan şiirinde bir gelenek hâlini aldığı ve şairlerin nazire yazmaktan imtina etmedikleri görülmektedir.

Nazire aslında tanzir edilen manzumenin bir taklidi değildir. Şair, sevdiği ve hürmet ettiği bir şairin şiirini beğenir; aynı vezin ve kafiye onun bir benzerini meydana getirir. O şairden aldığı sadece vezin ve kafiye değildir. Nazirenin aslıyla başka bir benzerliği olmayabilir. Çok kez bu nazire, tanzir edilen şiirden daha üstün de olabilir. Bunun taklit ile hiçbir ilgisi yoktur. Sadece şiirine nazire söylenilen şaire karşı gösterilmiş bir “cemile”dir (Levend, 1984: 70). Bu aynı zamanda tanzir edilen şiirin sürekli olarak gündemde kalmasına vesile olan bir çalışmadır.

Divan şiirinde en fazla nazire söylenilen şiir çeşidinin gazel olması, diğer nazım şekilleri ile ve bilhassa mesnevi nazım şekliyle nazire yazılmasının önünde bir engel teşkil etmemiştir. Mesneviler için de, özellikle Genceli Nizâmî, Abdurrahman Câmî gibi şairlerin mesnevilerine, nazireler söylenmiş ve bu faaliyetler belli bir şiir çeşidine münhasır kalmamıştır. Mesnevi sahasında genellikle İranlı şairlerin eserlerine nazire yazılmakla birlikte Şeyh Gâlib’in *Hüsn ü Aşk*’ı gibi çok beğenilen ve okunulan Türk şairlerin mesnevilerine de cevâb / nazire yazılmıştır.

1. *Hüsn ü Aşk'a Nazire Olarak Yazılan Mesneviler*

1.1. Refî-i Âmidî (ö. 1816), *Cân u Cânân*

Eserin sonunda yer alan tarih beytine göre mesnevinin adı *Nazm-ı Dekâyık*'tır. Bu isim aynı zamanda eserin telif tarihi olan 1205/1790-91'i göstermektedir. Fakat mesnevi, çift kahramanlı aşk mesnevileri gibi *Cân u Cânân* olarak tanınmıştır. *Cân u Cânân*'ı bitirdiği sırada Refî-i Âmidî 36 yaşındadır. *Dîvân*'ını ise iki yıl önce tertip etmiştir. Eserin toplam beş nüshası bilinmektedir. Bunlardan üçü İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde (TY. 3015, 4311, 5712), biri Süleymaniye Kütüphanesinde (Esad Efendi Bölümü, nr. 3417), diğeri ise Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde (Hazine Bölümü, nr. 300) bulunmaktadır. Bunlardan İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi TY. 4311 numarada kayıtlı olan nüsha müellif hattıdır. *Cân u Cânân*'ın tenkitli metni yayımlanmıştır (Öztoprak, 2000; Üstüner 2003). *Cân u Cânân* toplam 2267 beyittir ve hezec bahrinin “mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün” kalıbıyla söylenmiştir. Mesnevi nazım şekliyle yazılmış olmakla beraber iki beyitlik bir kıta, bir rubaî, dokuz beyitlik bir gazel, yedi bendlik bir terkiib-bend ve her biri altışar bendden oluşan dört tardiye eserde yer almaktadır. Refî-i Âmidî Âmidî, Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk*'ının beş beytine bile nazire yazılamayacağı iddiasına cevap vermek hem de adını bu cihanda baki kılmak amacıyla *Cân u Cânân*'ı yazdığını ifade eder (Öztoprak, 2014: <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/>).

1.2. Yenişehirli Avnî Bey (ö. 1884), *Ateşkede*

Ateş ve ateşle ilgili kavramlar üzerine kurulmuş bir mesnevidir. Kâinatın yaratılışını ve varlık problemini anasır-ı erbaadan (dört unsur) biri olan ateşle izah etmeye çalışır. Ateş kelimesini daha çok aşk ve tecelli anlamında kullanan Avnî Bey, bu kelimeye olumlu ve olumsuz anlamlar da yüklemektedir. Aruzun “mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün” vezniyle kaleme alınan mesnevide müstakil olarak tevhit, münacat, na'at ve hatime bölümleri yoktur. 9 fasıldan meydana gelen ve 249 beyit uzunluğundaki bu eser; üslup, dil ve konunun ele alınışı bakımından Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk*'ına benzer şekilde yazılmaya başlanmış fakat tamamlanamamıştır (Turan, 2008: 866).

1.3. Keçecizâde İzzet Molla (ö. 1829)

a. *Gülşen-i Aşk*

Hüsn ü Aşk'ta olduğu gibi, sembolik isimlerle ilahî aşkın dile getirildiği bu eser, aruzun “fe'ilâtün mefâ'ilün” kalıbıyla kaleme alınmıştır. İzzet Molla'nın zengin hayallerini yansıtan *Gülşen-i Aşk* tamamlanamamış 310 beyitlik bir naziredir. Eserin kahramanları arasında bizzat İzzet Molla da yer almaktadır. Hem eserdeki ruh hem de şairdeki deha yönü bakımından *Hüsn ü Aşk* ile mukayese edilemeyecek niteliktedir. İki eser arasındaki ilişki sadece şekli benzeyiş ve ikincisinin birinciden mülhem olmasından ibarettir. Fakat kusursuz bütünlüğü, yapmacılıktan uzak canlı ifadesi ve yeni edalı duyularıyla eser, kendine göre bir özgünlüğe sahiptir (Kartal, 2013: 512).

Gülşen-i Aşk'ın transkribeli metni Barış Karacasu tarafından bir makaleyle de yayımlanmıştır.¹

b. *Nâz u Niyâz*

Keçecizâde İzzet Molla'nın *Hüsn ü Aşk*'a nazire olarak yazdığı bir diğer eseridir. Aruzun “mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün” kalıbıyla yazılan eser 302 beyittir. *Nâz u Niyâz*'ın metni Ebubekir S. Şahin tarafından neşredilmiştir (Şahin, 2013: 144-185). Eserin adından ve yalnızca başlangıç bölümlerinden oluşan metninden hareketle *Hüsn ü Aşk*'ın tesiriyle yazıldığı ve hatta *Hüsn ü Aşk*'a bir

¹ *Gülşen-i Aşk*'ın çevirili yazılı metni için bk.: Barış Karacasu, “Keçeci-zâde İzzet Molla ve Gülşen-i Aşk”, *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/2 Winter, 2009, s. 690-726.

nazîre olarak kurgulandığı söylenebilir. Keçecizâde İzzet Molla, *Gülşen-i Aşk*'ta olduğu gibi *Nâz u Niyâz* mesnevisini de tamamlamaya muktedir olamamıştır (Şahin: 148).

1.4. Mîr Mehmed Dâniş (ö. 1830), *Gülşen-i Dâniş*

Makalemizin esas konusunu oluşturan bu eser, aşağıda ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

2. Mîr Mehmed Dâniş

2.1. Hayatı

Adı Mehmed'dir. Mîr-i ahûr-ı evvel Hasan Paşazâde Hasan Bey'in oğlu silah-şorân-ı hassadan Ali Rif'at Bey'in oğludur. (İnal, 1999: 89) 1220/M.1805-1806'da İstanbul'da dünyaya gelmiştir (Şemsettin Sâmî, 1996: 2103). Dâniş Bey'in çocuk yaşlardan itibaren ilim tahsil ettiği ve kendisini çok iyi yetiştirdiği bilinmektedir. “Unfuvân-ı tufûliyyetden beri tahsîl-i ilm ü ma'ârif sarf-ı himmet ve erbâb-ı fazl u kemâle hasr-ı üns ü ülfet ve mütâlaa-i kütüb ü devâvîn ile terk-i hâb ü râhat ederek...” (İnal: 389). Fakat nerede ve kimlerden ders aldığı konusunda ayrıntılı bilgi verilmemektedir. Dâniş Bey Divân-ı Hümâyûn kaleminden ve bunu takiben buraya bağlı mühimme odasında memur olarak görev yapmıştır. Hayatının büyük bir bölümünde geçim sıkıntısı yaşadığını Ârif Hikmet Bey şöyle aktarır: “hasbe's-zâhir gurûr-ı malûmât ve haysiyyetten nâşi merâtib-i sinn ü câh gözetmeyerek muhâveresi dil-hırâş ve bu münâsebetle defaten neyl-i emelinden me'yûs olarak mübtelâ-yı dîk-i ma'âş olduğu halden mebtûn...” (Çınarcı, 2007: 51). Talihi hiçbir zaman yaver gitmeyen ve sürekli geçim sıkıntısı yaşayan Dâniş Bey, bu konudan duyduğu ıstırapı *Divân*'ında yer alan bir gazelde (G. 23) şu şekilde dile getirmektedir:

Medâr-ı rızk değilmiş kemâl-i kesb-i vukûf
Ki bir atıyye oldu maâşımız mevkûf
Çalışdık olmadı tahsîl-i kadr-i ma'rûfa
Dirîğ olmadı âlemde kadrimiz ma'rûf
Hisâb-ı çarh ne kecdir ki bilmeyen elifi
Olur ma'îşete mâlik birûn-ı hadd-i ülûf (Özavar 1993: 134)

Âkif Paşa *Tabsıra* adlı eserinde, Dâniş'in müderris olmak istediğini fakat bu arzusunun Pertev Paşa tarafından kabul görmediğini ve bir şekilde engellendiğini ifade etmektedir. “Dîvân-ı Hümâyûn kaleminden merhûm Dâniş Bey elsine-i selâsede eşâr-ı pâkizesi mevcûd, zâtında dânişî ve dirâyette nâdirü'l-vücûd bir çelebi iken esnâ-yı riyâsetinde bilmünâsebe ben ziyâret-güzâr-ı sitâyîş ve ve senâ oldukca iltifât etmeyüp bilâhare ‘Ne yapalım Devlet-i Âliyye’de İran Devleti gibi reîsü's-suarâlık mesnedi yok ki tevcih edelim’ deyü fakîri tez’iye ile hasr-ı matlab etmiş olduğu hocalık emelinden me'yûs etmekle bî-çâre gayret-i akrân ile verem olarak genç yaşında telef oldu gitti”. (Kırzioğlu, 1996: 48). Dâniş Bey'in *Divân*'ında Pertev Paşa hakkında bir kaside olmaması ve buna mukabil Âkif Paşa için kırk yedi beyitlik bir kasidenin yer alması, Dâniş ile Âkif Paşa arasındaki bir dostluğa işaret edebilir.

Memuriyetteki başarısızlıkları nedeniyle geçim sıkıntısına düşen Dâniş Bey, verem hastalığına yakalanarak henüz yirmi beş yaşında iken 17 Ramazan 1245/M. 12 Mart 1830 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Hocapaşa civarında Ferhad Ağa Camii'nin yakınlarında defnedilmiştir. Divan kalemi kâtiplerinden Tâlib Bey, Dâniş'in ölümü münasebetiyle şu tarihi düşmüştür:

Tâlibâ mu'cemle yaz târîhini
Genc idi Dâniş Beg itdi irtihâl (İnal: 391).

Dâniş Bey hakkında bilgi veren kaynakların neredeyse tamamında onun üstün zekâsına ve güçlü hafızasına özellikle vurgu yapılmıştır. Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*'nde Dâniş'in fevkalade bir zekâ sahibi olduğundan bahseder: “Zekâ-yı fevkalâde ashâbından...” (Kurnaz, Tatçı, 2001: 267). Benzer ifadeler Şeyhülislam Ârif Hikmet tarafından da dile getirilmiştir:

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

“Zekâ ve dirâyet ve fitnatı şol mertebe idi ki mukaddimât-ı ulûmu tamâmıyle görmeden ve esb-i istifâde-i fezâ-yı medârise sürmeden mütûn-ı muhtasara-i nazre-i ulâda ezber ve bu takrîble *Muhtasar* dekâyıkını hod-be-hod istihrac ederdi” (Çınarcı: 51).

Nakşibendliğin Hâlidîyye kolundan Kudsî Ahmed Efendi’ye intisap eden Dâniş Bey, daha sonra Süleymaniyeli Şeyh Mehmed Sâlih Efendi’den tarikat erkân ve âdâbını öğrenerek bu yolda ilerlemiş ve şeyhinin takdirlerini kazanmıştır (Ünver, 1988: 129).

Dâniş’ten söz eden kaynaklar onun Türkçe’nin yanı sıra ileri derecede Arapça ve Farsça bildiği, Arap ve Fars dilleriyle yazılmış şiirlerinin ve nesirlerinin oldukça başarılı olduğu konusunda ittifak ederler.

2.2. Eserleri

2.2.1. Dîvân: Dâniş’in *Dîvân*’ı üvey kardeşi İrfan Paşa ve dostlarından Süleyman Fehim Efendi tarafından düzenlenmiştir. Dâniş Bey’in *Dîvân*’ı üzerine bir yüksek lisans tezi yapılmıştır (bk. Özavar: 1993). Bu eserin beş nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nde diğer ikisi de Süleymaniye Kütüphanesi’nde olmak üzere toplamda yedi nüshası bulunmaktadır. *Dîvân* nüshalarının kütüphane kayıtları şu şekildedir:

1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. Numara: 1478.
2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. Numara: 1943.
3. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. Numara: 9842.
4. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. Numara: 2907.
5. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. Numara: 287.
6. Süleymaniye Kütüphanesi TY. Tarlan Numara: 19.
7. Süleymaniye Kütüphanesi TY. Esad Efendi, Numara: 2635.

Dâniş Mehmed Bey’in *Dîvân*’ında altmış sekizi Türkçe, yirmi beşi Farsça, sekizi Arapça, biri Arapça-Farsça, biri de Türkçe-Arapça mülemmâ olmak üzere yüz elli üç manzume yer almaktadır. Nazım şekli olarak iki terci-i bend, on üç kaside, seksen gazel, iki terki-i bend, altı tahmis, bir mesnevi, bir muhammes, bir murabba, bir tardiyye, bir müseddes, bir ta’sir, yirmi beş kıta, bir nazım, on sekiz beyit bulunmaktadır (Özavar: 30).

2.2.2. Menâzırı’l-İnşâ Şerhi: Kaynaklarda Dâniş Bey’in Mahmûd bin Muhammed el-Geylânî’nin (ö. 887/1482) *Menâzırı’l-İnşâ* adlı eserini şerhe başladığı fakat eserin dibacesini bile tamamlayamadığı ifade edilmektedir (İnal: 392). Bu eserin herhangi bir nüshası tespit edilememiştir.

2.2.3. Mantık Risalesi: İbnü’l-Emin *Son Asır Türk Şairleri*’nde Dâniş Bey’in mantıkla ilgili bir risale yazmaya başladığını fakat bunu tamamlamayı başaramadığını ifade etmektedir. (İnal: 392) Bu esere ulaşılamamıştır.

2.2.4. Celâl ü Cemâl: Ârif Hikmet Bey *Tezkiretü’s-Şuarâ*’sında Dâniş’in *Celâl ü Cemâl* adlı Türkçe bir mesnevisinin bulunduğu söz eder (Çınarcı: 51). Yaptığımız inceleme neticesinde, müstakil bir eser olduğu ifade edilen *Celâl ü Cemâl*’in aslında müstakil bir eser olmadığı, Dâniş Bey’in *Gülşen-i Dâniş* adlı eserinin kahramanı olduğu anlaşılmıştır.

2.2.5. Gülşen-i Dâniş

Dâniş Bey’in *Dîvân*’ı dışında ulaşılabilen tek eseri *Gülşen-i Dâniş* mesnevisidir. Dâniş’ten bahseden hemen hemen bütün kaynaklar, Şeyh Gâlib’in *Hüsn ü Aşk* mesnevisine bir nazire yazdığından ve bu eserin tamamlanamadığından söz etmişlerse de eserin muhtevasına dair herhangi bir bilgi vermemişlerdir.

2.2.5.1. Nüsha Tavsifi

Eserin bugün için haberdar olunan tek nüshası Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Koleksiyonu Manzum 1005 numarada kayıtlıdır. Nüshanın bizzat müellif tarafından mı yoksa bir başka müstensih tarafından mı yazıldığı konusunda herhangi bir kayıt yoktur. 19 varaklık bu nüsha fiziksel olarak oldukça iyi durumdadır. Nüşaya, 1a sayfasından başlanarak yaprak esasına göre numaralandırma yapılmıştır. Numaralar her varığın sol üst köşesinde yer almaktadır. Farklılıklar olmasına rağmen her varak ortalama 17 satır üzerine yazılmıştır. İç kapakta ve 1a sayfasında kütüphane mühürleri yer almaktadır. Sayfanın sol üst köşesinde okunaksız, silik bir mühür; onun hemen altında sayfanın ortasında diğerine nispeten daha okunaklı farklı bir kütüphane mührü bulunmaktadır. Sayfanın altında ise kütüphanenin mikrofilm kayıt numarası vardır. Nüsha rika hatla yazılmıştır. Fakat bazı kelimelerin doğru okunabilmesi için özellikle Arapça ve Farsça bazı kelimelerin harekelendirildiği (gavvâs, 3a/8; keyfiyyet, 3b/9) görülmektedir. Nüşhada başlıkların yazılmasında sürh/kırmızı mürekkep kullanılmıştır.

Başı;
Hamd aña ki hamdi Hâlîk oldur
Her hamd ü şenâya lâıyık oldur
Sonu;
Etmişdi bu hâl-i pür-tebâhı
Hayret-zede âb-rîz gâhî

2.2.5.2. Yazılış Tarihi

Eserin hangi tarihte yazıldığına dair açık bir bilgi yoktur. Dâniş Bey'in yaşadığı tarih dikkate alındığında eserin 1820-1830 arasında bir tarihte kaleme alındığını söylemek mümkündür.

2.2.5.3. Beyit Sayısı

Tamamlanamamış bir eser olan *Gülşen-i Dâniş*'in bilinen tek yazma nüshasından hareketle ortaya koyduğumuz trasnkribeli metin 593 beyitten ibarettir.

2.2.5.4. Eserin Vezni

Mesnevi aruzun hezec bahrinin *Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün / Mef'ûlün Fâ'ilün Fe'ûlün* kalıbıyla kaleme alınmıştır. Eserin tamamında aynı kalıp kullanılmıştır.

2.2.5.5. *Gülşen-i Dâniş*'in Bölüm Başlıkları ve Olay Özeti

Mesnevi 40 beyitlik başlıksız bir tevhit manzumesiyle başlar. Yaygın bir şekilde Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının (Kadîr, Mennân, Hayy, Kâdir, Celîl, Cebbâr, Sâni', Ahad...) yer aldığı bu bölümde, Allah'ın varlığının, birliğinin mutlak ve zorunlu olduğundan bahsedilir. Kâinattaki her varlığın Allah'ın vücud sahibi olduğunu tasdik edip onun zatını tespih ettiği, dünyadaki her şeyin yaratıcı bir kudretin varlığına şahit olduğu vurgulanır. Yaratıcının ezeli ve ebedî oluşu, mevcudatı yoktan vücuda getirmesi gibi özelliklerine değinildikten sonra tevhit bölümü 8 beyitlik Farsça bir bölümle sona erer. Tevhit bölümünde muhtevaya uygun bazı ayet ve hadis metinleri (*Fa' 'âlün limâ yürîd u yahtâr, Lâ tûdrikühü'l, mâ- 'arefnâk*) de iktibas edilmiştir.

Tevhit bölümünden sonra *Arz-ı Münâcât Be-Dergâh-ı Kâdî-i Hâcât* başlıklı 37 beyitlik münacat bölümü yer almaktadır. Büyük ölçüde sanat endişesinden arınarak samimi ve duygulu bir üslupla kaleme alınan bu bölümde şair, Allah'ın inayet ve merhametinin kendisine yoldaş olması temennisinde bulunur. Genç yaşta böyle bir eser yazmaya niyetlendiğini söyleyen şair, eserini başarıyla tamamlamak için bir desteğe ihtiyacı olduğunu, bu yüzden hayal gücüne ve kalemine kuvvet vermesi için Allah'tan yardım dilediğini ifade etmektedir. Kendi güçsüzlüğü ve acizliği

karşısında yaratıcının mutlak güç sahibi oluşunu ve üstünlüğünü ifade ettiği Farsça iki beyitten sonra Hz. Peygamber övgüsüne geçer.

Klasik edebiyatta bilhassa mesnevi nazım şekliyle yazılan manzumelerde asıl konuya geçmeden önce Hz. Peygamber'i anmak ve onun övgüsünde bulunmak şairler için neredeyse bir zorunluluktur. *Gülşen-i Dâniş*'te de bu gelenek ihmal edilmemiştir. Münacat bölümünün ardından *Na't-ı Hazret-i Fahr-i Kâinât* başlığıyla Hz. Peygamber övgüsüne yer verilmiştir. 37 beyit tutarındaki bu bölümde Hz. Peygamber'e karşı duyulan saygı ve sevgi içten duygularla dile getirilmiştir. Peygamberler kervanının öncüsü olduğu, kâinatın onun hürmetine yaratıldığı ifade edilerek bazı mucizelerinden bahsedilmiştir. Bu bölümün sonunda dört halifenin isimleri ve öne çıkan bazı özellikleri de anılmıştır.

Tevhit, münacat ve na't bölümlerinin akabinde eserin yazılış nedeni bahar tasviri ile birlikte *Sebeb-i Te'lif-i Kitâb ve Tavsîf-i Bahâr* başlığı altında anlatılmıştır. Huzur veren bahar mevsimi bütün dünyayı süsleyip etrafı âdeta cennet bahçelerine çevirmiştir. Nehirlerin coşup denizlerin dalgalandığı, selvi ağaçlarının boy gösterdiği hengâmda Dâniş'in dertleri gönlüne perde olmuş; bu sıkıntılar nedeniyle gönül darlığına düşmüştür. Böylesine perişan bir hâlde iken bir anda aşkın mumu yanar ve gönül hanesine mutluluk kuru düşer. Yalnızlıkla dostluk kuran Dâniş, sevgilinin aşk kemendine tutunarak kendini gül bahçelerinin içinde kurulmuş bir mecliste bulur. Etrafı binbir çeşit ağaçlarla çevrelenmiş, her biri birer mana padişahı olan söz erbablarının bir araya geldiği bir meclistir. Şair, o edep bahçesinde kendinden geçerek bir gonca gibi açılmaya başlar. Mecliste bulunanlar mest hâldedir; kimi zaman gazeller kimi zaman da farklı nazımlar terennüm edilir. Daha sonra bir mana goncasına benzeyen Mevlânâ'nın *Mesnevi*'si açılarak oradan bir miktar şiir okunur. Nihayetinde söz Şeyh Gâlib'e ve onun meşhur eseri *Hüsni ü Aşk*'a gelir. *Hüsni ü Aşk* okundukça meclistikler adeta kendilerinden geçerler. Mecliste bulunan irfan ve fazilet sahibi bir söz üstadı, Dâniş'e seslenerek bu eserin eşsizliğinden ve anlaşılmasının güç olduğundan söz eder. Gâlib'in eserinin bir benzerinin yazılmasının zorluğundan ve şairlikte onu geçmenin mümkün olmadığından bahseden Dâniş, bu esere bir nazire yazmaya karar verir. Eserinin adını da *Gülşen-i Dâniş* olarak belirler.

Âgâz-ı Dâstân Vâsf-ı Meylî-i Şâir-i Cihân başlıklı bölümde eserde âşık olan insanı/dervişini temsil eden şair Meylî'nin özelliklerinden bahsedilmektedir. Meylî, sözleri mucize niteliğinde olan üst düzey bir şairdir. Hatta Acem'in meşhur şairleri Hakan, Hüsrev ve Şâhî gibi isimler ona ancak hizmetkâr olabilirler. Sanki Rum diyarının bir Hâfız'ı gibidir. Bütün ilimleri layıkıyla bilir, kimi zaman dert yolunda Mecnûn ile arkadaş olur, kimi zaman da bela vadisinde Ferhad'la yol yürür.

Meylî'nin vasıflarının anlatıldığı bölümden sonra *Reften-i Meylî Be-Meyhâne ve Sıfat-ı Ân Neş'e-Zâr* başlığı altında Meylî'nin meyhaneye gitmesi ve oranın güzelliklerinin anlatılmasına yer verilmiştir. Asıl olaya geçilmesine zemin hazırlanan 28 beyitlik bu bölümde şarap, saki, kadeh, mutrib, çengi gibi meyhaneye özdeşleşmiş unsurlar anlatılmaktadır.

Dîden-i Meylî Cemâl-i Dâverân-ı Meyhâne ve Sıfat-ı Hüsn-i Ū başlığıyla verilen bölümde Meylî'nin meyhanede gördüğü peri gibi güzel maşukun tasviri yapılmaktadır. Meylî'nin meyhaneye köşesinde gördüğü kirpikleri asa gibi uzun, siyah gözleriyle ceylanları bile kendine hayran bırakan, yüzü güneş gibi parıltıyan bir güzeldir.

Sıfat-ı Âşüftegî-i Cemâl Ez-Aşk ve Güft-gû-yı Meylî Bâ-Ū başlıklı bölümde Meylî ve Cemâl'in meyhanede tanışması anlatılmaktadır. Meylî, meyhaneye köşesinde üzgün ve perişan bir vaziyette gördüğü güzele adını sorar ve adının Cemâl olduğunu öğrenir. Cemâl'e olan hayranlığını gizleyemeyen Meylî, onun için bir de gazel okur. Meylî, Cemâl'e derdinin ne olduğunu sorunca Cemâl "geçen bahar mevsiminde gül bahçesinde gezerken Celâl adında bir güzel gördüm ve gönlümü

ona kaptırdım. Onu bir daha da görmedim. O gün bu gündür meyhaneyi mesken edindim” der. Bunu duyan Meylî Cemâl’e veda ederek derhal Celâl’i aramaya koyulur.

Bu bölümden sonra bir *Sâkî-nâme* yer almaktadır. Sâkîden, şaraptan, bezmden, sürahiden, içki meclisindeki yiyeceklerden, mevsimlerden, gül bahçelerinden, mahbubun vasıflarından bahsedilen 36 beyitlik bir bölümdür.

Reften-i Meylî Be-Cüst-cû-yı Celâl başlıklı bölümde Meylî’nin Cemâl’den ayrıldıktan sonra Celâl’i araması anlatılmaktadır. Meylî kimi zaman bir rahip kıyafetinde kimi zaman da bir zahid gibi görünerek Rey şehrini köşe bucak gezip Celâl’i aramaktadır. Cemâl ile Celâl’in kavuşmasına vesile olmak isteyen Meylî, vahşi hayvanlarla arkadaş olup gözyaşı dökerek dağlarda ve sahralarda Celâl’i arar.

Meylî’nin Celâl’i pazar yerinde görmesi ve Celâl’in vasıfları *Yâften-i Meylî Celâl Dâred Bâzâr-ı Sıfat-ı Hüsn-i Ū* başlığıyla verilmiştir. Bu bölümün sonunda İranlı şair Nizâmî’nin de bir beytine yer verilmiştir.

Sıfat-ı Âşüftegî-i Celâl Ez-Aşk Güft-gû-yı (...) başlıklı bu bölümde Meylî’nin Celâl ile tanışması, ona nasihat etmesi anlatılmaktadır. Meylî’nin öğütlerini dinleyen Celâl, ayrılık derdini ve içinde bulunduğu vaziyeti anlatmaya karar verir.

Sıfat-ı Şeb ve İztırâb-ı Celâl başlıklı bölümde Meylî ile Celâl’in baş başa kaldıkları bir gecenin tasviri anlatılır. Celâl gece boyunca Cemâl’e olan aşkını ve özlemini dile getirir. Cemâl’i hayal ederek ağlayıp inler ve bu vaziyet sabaha kadar devam eder.

Celâl’in anlattıklarına şahit olan ve onun bu hâli karşısında üzüntü duyan Meylî, Celâl’i neşelendirmek için şiirler okur, ona nasihat bulur. Ne yaparsa yapsın Celâl’in acısını bir türlü dindiremez. Nihayetinde ona bir kıssa anlatmaya karar verir.

Meylî’nin Celâl’e anlattığı *Dâstân Güften-i Meylî Be-Pîş-i Celâl* başlıklı kıssa şu şekildedir: “Bütün ilimleri tahsil edip memleketleri köşe bucak gezen ve dünya nimetlerine yüz çevirmiş bir ihtiyar vardı. O ölümsüzlük suyunu içtiğinde İskender henüz dünyaya gelmemiş, dünya meclisine ayak basıp da kadehi eline aldığı zaman Cem’in adı bile bilinmezdi. Bir gün feyz almak için o pir-i faninin meclisine gittim. Pir-i fani şöyle bir hikâye anlattı: “Dağları denizleri aşip birçok memleket gezdikten sonra Harezmi diyarına ulaştım. Orada cömertliği ve adaletiyle meşhur Tagmac adlı bir padişah vardı. Adaleti ve iyiliğiyle memleketini âdeta cennete dönüştüren Tagmac’ın Güher-tâc adında bir de oğlu vardı. Kendisinden şeytanların bile Allah’a sığındığı Şemmâs adlı bir vezir, hile ve sihir ile padişahı yönlendirirdi...”

Sonuç

Bu makalede genç yaşta vefat eden Mîr Mehmed Dâniş’in hayatı ve Şeyh Gâlib’in *Hüsn ü Aşk*’ına nazire olarak kaleme aldığı *Gülşen-i Dâniş* adlı eseri üzerinde durulmuştur. *Hüsn ü Aşk* yolunda yazılan ve tamamlanamayan bu mesnevinin metni de ilk defa bu makale ile neşredilmiştir. Eserin neden tamamlanamadığı / tamamlanmadığı sorusuna kesin bir cevap vermek mümkün olmamakla birlikte Dâniş Bey’in bu mesneviyi ikmal etmeye ömrünün vefa etmemesi bu sorunun akla ilk gelen cevabıdır.

Divan şairleri, İranlı şair Nizâmî’nin hamsesine (*Leylâ vü Mecnûn*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *İskender-nâme*, *Heft-Peyker*, *Mahzenü’l-Esrâr*) nazire yazmayı bir gelenek hâline getirmişler ve bu minvalde birçok eser kaleme almışlardır. Aynı şekilde *Hüsn ü Aşk*’a nazire yazmanın da bir gelenek şekline dönüştürülmesi (yazılan nazireler aded olarak sınırlı da olsa) bakımından girilen gayretlere bir ilave olması yönüyle *Gülşen-i Dâniş*’in ayrıca dikkate değer olduğu göz ardı edilmemelidir.

Dâniş Bey'in *Gülşen-i Dâniş*'inin, Yenişehirli Avnî Bey'in *Âteşkede* adlı mesnevisinin ve Keçecizâde İzzet Molla'nın *Hüsn ü Aşk*'a nazire olarak yazdığı iki mesnevinin (*Gülşen-i Aşk* ve *Nâzu Niyâz*) de yarım kalmış olması bir rastlantı mıdır yoksa farklı bir sebebi mi vardır bilinmez; fakat bu dört mesnevinin akıbetlerinin aynı olması dikkat çekici ve bir o kadar da düşündürücü bir husustur.

TRANSKRİBELİ METİN GÜLŞEN-İ DÂNİŞ

Mef'ûlû Mefâ'ilün Fe'ûlün

- 1b
1. Hâmd aña ki hâmdî Hâlîk oldur
Her hâmd ü şenâya lâîk oldur
 2. Hâmd aña ki Şâni' [ü] Ahad'dır
Bürhân-ı vücûdî bî'adeddir
 3. Hâmd aña ki oldur İzîd-i pâk
Her heft-kün-i 'izâr-ı eflâk
 4. Devr-âver-i bâz-gün-ı piyâle
Leb-rîz-nümâ-yı bezm-i hâle
 5. Cûşân-kün-i baḥr-i mâ'arefnâk²
Rîzende-i âb-ı rûy-ı idrâk
 6. Şûret-ger-i ma' nâ vü mecâzî
Âyîne-zidâ-yı 'aşk-bâzî
 7. Dârende-i kârgâh-ı hestî
Ârende-i bârgâh-ı hestî
 8. Ekrem-kün-i aṣl-ı âdemiyyet
Kıymet-dih-i gevher-i muḥabbet
 9. Halk etdi vücûd-ı çâr-bâğın
Kıldı aña gonca 'aşk dâğın
 10. Etdi ḥaṭṭ-ı gül-ruḥânı peydâ
Sebz oldı siyeh bahâr-ı sevdâ

² *Mâ arefnâke hakka ibâdetike yâ ma'rûfu* (Ey Allah, seni şanına yakışır bir şekilde bilemedik) mealindeki bu sözün hadis olduğu kabul edilir. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, Kesit Yay., İstanbul 2013, s. 474.

11. Koydı dil-i ' aşıkâna âteş
Hem kıldı sehî fîdanı serkeş
- 2a 12. Anlar dahı oldı ' aşka mu' tâd
Yokdur o çemende serv-i âzâd
13. Ol eyledi hüsn ü ' aşkı tev'em
Gör gülşeni külhan ile hem-dem
14. Hakkâ ki zihî Kâdir [ü] Mennân
Âteşde bahâr eder nümâyân
15. Eyler o yegâne Hayy [u] Kâdir
Geh hüsnde hük-m-i ' aşkı zâhir
16. Geh âteşi eyler âb-ı hûşân
Geh âbda âteş-i hurûşân
17. El-hâsıl odur Celîl [ü] Cebbâr
Fa' 'âlün limâ yürîd u yahtâr³
18. Ne âgeh ezel bidâyetinden
Ne vâkıf ebed nihâyetinden
19. Geç cümleden [ü] vişâl-cûy ol
Farz eyle iki cihâmı bir yol
20. Ger bende iseñ ko şâh [u] mîri
Bul ol şeh-i lâ-mekân serîri
21. Cûyendesine bu keşret-âbâd
Her nazarda vahdetin eder yâd
22. Fi' linde anıñ müşîri yokdur
Ol pâdşehiñ vezîri yokdur
23. Mecnûn'ı siyâh-rûz kıldı
Leylâ'yı cihân-firûz kıldı

³ Rabbin istediğini yapandır. (Kur'ân, 85/16; 11/107).

24. Ol eyledi dâğ-ı derde mu‘tâd
Dağlarda temekkün etdi Ferhâd
25. Kâdî-i kadîmdir vücûdî
Maḥlûkî vücûdınûñ şuhûdî
26. Çün ḥâmesi kâtib-i ḥayâlîñ
Vaşfın yazıcağ o bî-mişâlîñ
27. Ser-nâmesine bu oldu imlâ
Lâ tûdrikühü’l-‘ uḳûl aşlâ⁴
28. Evşâfîña bahr-i bî-kerândır
Bir gevheri heft-âsumândır
- 2b 29. Vüs‘ atgeh-i güft-gûya sıgmaz
Deryâ o teng sebûya sıgmaz
30. Gülzâr-şenâ-yı Ḥaḳ’da el-ḥaḳ
Ḥospâde-i nazmı görmem elyak
31. Ân be-kih ez-o kerem be-cûyem
Ender diḥ muğderet be-pûyem⁵
32. Ruḥsâre-i ḥod be-ḥâk mâlem
Bâ-gulḡule zâr zâr nâlem⁶
33. Zîrâ ki enîs-i bî-kesân ûst
Fermân-dih-i mülk-i güfteḡân ûst⁷
34. Ḥ‘âhende vü sâyış-i be-kâm est
Sultân-ı şehenşeha gulâm est⁸
35. Bâb-ı keremeş ki çâre-sâzest
Her gâh be-rûy-ı ḥalkâ bâzest⁹

⁴ Gözler onu görmez, o gözleri görür. (Kur’ân, 6/103).

⁵ O gençten (küçükten) kerem arayayım. Köyün içinde bırakıp koşayım.

⁶ Kendi yüzümü toprağa sürdüm. Gürültü şamata ile hüngür hüngür inledim.

⁷ Çünkü o kimsesizlerin dostudur. O söz ülkesinin komutanıdır.

⁸ İsteyen dileğine ulaşır. Şahlar şahının sultanı köledir.

⁹ Onun kerem kapısı çare yapandır. Her zaman halka yüzü açıktır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 15 Summer 2016

36. Gülzâr-ı telaţţufeş ' azîmest
Âmürziş ü rahmeteş nesîmest¹⁰
37. Ū dâd-ı şikestegân sitâned
Hâl-i dil-i hastegân be-dâned¹¹
38. Şâm-ı gam-ı mâ hemî koned güm
Şubh-ı keremeş be-beg tebessüm¹²
39. İnhâ ki zi ' aşk behre-yâbend
Ez-dergeh-i ğayr-ı der neyâbend¹³
40. Çün perver-i revâst hâcet
Reften-i bord-ı diğer çi hâcet¹⁴

' Arz-ı Münâcât Be-Dergâh-ı Kâdî-i Hâcât

41. Ey nâzım-ı şâh-beyt-i hestî
V'ey münşî-i safha-i elestî
42. Rûşen-kün-i şubh-ı âferîniş
Mehtâb-nümâ-yı şâm-ı bîniş
43. Dîvân-ı kemâliñ olsa ger yâd
Bir maţla' olurdı şabh-ı îcâd
44. İnşâ-yı bedâyi' iñ ' ayândır
Kim noqtaları sitâdegândır
- 3a 45. Bir ânda dü harfle zihî kâr
Kıldıñ iki ' âlemi bedîdâr
46. Sebz oldı çü nûn kâf bâğı
Kemter güli oldı Kâf tağı

¹⁰ Onun lütfundan olan gül bahçesi büyüktür.

¹¹ O kırılmışların hakkını aldı. Hastaların gönül halini bildi.

¹² Onun kerem sabahı beye tebessüm ederek bizim gam gecemizi yok ediyordu.

¹³ Aştan payını alanlar, dergâhtan başka kapı bulamazlar.

¹⁴ Beslemesi ve ihtiyaca uygun olması için, kazancın gitmesinden başka ne gereklidir?

-
47. İnsâna verüp kelâma ruḥṣat
Etdiñ anı bülbul-i belâgat
48. Nuṭṭ ile bulup cenâb-ı insân
Nâtîkî oldı âb-ı hayvân
49. Ben zâre de ver süḥanda tevfiḳ¹⁵
Kim rehber ola Hızır-ı taḥḳîḳ
50. Yâ Rab be-Ṭûr u bâ-tecellâ
Sen eyle beni Kelîm-i ma' nâ
51. Bâ-ḥaḳḳ-ı hünerverân-ı bînîn
Nev-ğonca-i ṭab' im ile rengîn
52. Bâzû-yı ḥayâlimi ḳavî ḳıl
Ġavvâş-ı bihâr-ı Meşnevî ḳıl
53. Şemşîrine ver zebânımıñ âb
Ḳıl ṭab' ımı Ḳahramân-ı pür-tâb
54. Olsun bu eşerle ṭab' -ı üstâd
Âteş-zen-i ḥanümân-ı ḥussâd
55. Meşşâta-i kil kimi be-kâm et
Bürḳa' -fiken-i 'arûs-ı kâm et
56. Şevḳ ile reh-i ḥayâle erdim
Ol vâdî-i nâzik içre girdim
57. Endîşe vü fikretim metîndir
Dih-şîşe vü pâym âhenîndir
58. Çarḥ eyledi ḥâlimi diger-gûn
Ḥâtır ise hem melûl u maḥzûn
59. Vâḳt ise henûz nev-civânî
Nev-maşrîḳ-ı şubḥ-ı zindegânî
60. Âgeh degilem süḥanverîden
Resm-i reh-i nûkte-perverîden

¹⁵ Mısranın vezni problemlidir.

61. Aḥvâlim ise baña ‘inândır
‘İsyân ise bahr-i bî-kerândır
- 3b 62. Geh zülfe gehî ḥaṭṭa düçârem
Kim cehl ile mâr [u] mûra pâdem
63. Dil ḥalka-i ṭurrede müşevveş
Girdâbda na‘l-i ender-âteş
64. Geh fikret-i la‘l-i pür-melâhet
Gâhîce ḥayâl-i ḳadd ü ḳâmet
65. Her ḡoncaya ‘andelîb-i zârem
Her serve tezerv-i bî-ḳarârem
66. Geh bâd-ı benânla pür-tek u dev
Geh Ka‘be devân-ı feyze peyrev
67. Dil mest-i maḥabbet-i civânân
Gâhîce de feyz-ḡâh-ı pîrân
68. Vâdî-i mecâzda tevânâ
Muhtâc-ı ‘aşâ bu yolda ammâ
69. Bî-hûş-ı tekellüfem beni sen
Mest eyle şarâb-ı bî-ḥodîden
70. Keyfiyyetini mecâzımıñ at
Bî-keyflik ile ḳıl mücâzât
71. ‘Aşkıñla dūrûḡı ḥarâb et
Gencîne-i vaşla râh-yâb et
72. Ya‘nî dili pür-ḥurûş-ı ‘aşḳ et
Bu bezmde şu‘le-nûş-ı ‘aşḳ et
73. Derd-i dil-i zârıma devâ ḳıl
Derd ehline her dem âşinâ ḳıl
74. Ol mertebe bî-naşîbem el-ân
Yok tuḥfe-i dest-i ḡayra î mân

Turkish Studies

75. Raḥm eyle bu ḥâl-i pür-melâle
Ger ‘adle qalırsa vây ḥâlê
76. İḥsân-ı kemâl ise seniñdir
Bu bende ne ḥâl ise seniñdir
77. Yek bende-i kemter-i bedem lîk
Ber-tüst heme gümân-ı men-i nîk¹⁶
78. Ter-kün zi-telaṭṭufet zebânem
Tâ medḥ-i şeh-i rüsûl be-ḥânem¹⁷
- 4a Na‘ t-ı Hâzret-i Fahr-i Kâ‘ inât
79. Şâhenşeh-i enbiyâ-yı mürsel
Ser-defter-i evliyâ-yı ekmel
80. Leşker-keş-i şâhrâh-ı ma‘ nâ
Ârâyış-i bârgâh-ı ma‘ nâ
81. Dâd-âver-i şeh-cihân-ı tevḥîd
Ḳudsî-sipeh-i cihân-ı tevḥîd
82. Kışver-i kiber memâlik-i ğayb
Zânû-zede-i serîr-i lâ-rayb
83. Dânen-de-i her serâir-i ḳuds
Maḥfil-i zîb-i ḥaṭâir-i ḳuds
84. Bînen-de-i her rumûz-ı taḥḳîḳ
Miftâh-ı der-i künûz-ı taḥḳîḳ
85. Pîşîn-gül-i bâğ-ı âferîniş
Hem çeşm-i çerâğ-ı âferîniş
86. Sebḳat-kün-i ehl-i vuşlat u ḳurb
Yektâ-rev-i deşt-i vaḥdet ü ḳurb

¹⁶ Ben aciz bir kul idim fakat sana karşı bütün düşüncem iyidir.

¹⁷ Resûller sultanını medh edeyim diye lütfunla dilimi ıslat.

87. Hâl-efken-i perdehâ-yı da' vâ
Rîzân-kün-i hânümân-ı Kısra
88. Fermân-fermâ-yı mülk-i rahmet
Ser-hayl-i muḳarribân-ı ḫazret
89. Çeşm-i dü-cihân-ı cân Muḫammed
Peygamber-i ins [ü] cân Muḫammed
90. Terkîb-i vücûd mübtedâsı
Elfâz-ı nuḫustüñ ibtidâsı
91. Çün oldu o mübtedâ muahḫar
Ḥatm eyledi enbiâyı yekser
92. Pîşîn gelenler enbiyâdan
Vermişdi ḫaber o mübtedâdan
93. Ol evvel-i uḫrâ oldu âḫir
Hep zâhir [ü] bâṭın ede zâhir
94. Dîbâcesi levḫ-i kâf u nûnuñ
Maḳşûdı ḳaleme *yesṭurûm*¹⁸
- 4b 95. Olmaz mı kemend-i şer' i elbet
Pîçîde-i gerden-i ḳıyâmet
96. Oldur şeh-i taḫt-gâh-ı *levlâk*
Ol olmasa olmaz idi eflâk
97. Yokdur eşi ' izzet ü şerefde
Bir dânedir ol bu nüh-şadefde
98. Bir kîse-i pâk idi vücûdı
Esrâr-ı Hudâ idi nüḳûdı
99. Zahrındaki ḫâtem-i nübüvvet
Olmuş idi aña mühr-i rahmet

¹⁸ ... satır satır yazılan, Kur'ân, 68/1.

-
100. Bir serv idi nûrdan mücessem
Halk oldu sâyesinde ‘ âlem
101. Mümtâz kılan şehenşehânı
Olmuş o şehiñ medihe-ğânı
102. Ma‘ nide eger olunsa iz‘ ân
Ser-levha-i na‘ t-i pâki Qur‘ân
103. Ebrûları vaşfı *kâbe kavseyn*¹⁹
*Mâzâğ*²⁰-ı mukahhalı o ‘ ayneyn
104. Ta‘ rîf-i cebîni sûre-i Nûr
*Ve’l-leyf*²¹ haṭ-ı ruḥunda meşûr
105. Haṭṭ-ı leb-i la‘ li devâdır²²
Kim sûre-i Kevşer anda zâhir
106. Olmuş idi taḥt-ı vaḥdete şâh
Kim görse der idi Allah Allah
107. Ruḥsârını gördi mâh-ı tâbân
Çâk eyledi şevkile girîbân
108. Çâh-ı zeḳanı getürse yâda²³
Eyler dil-i Yûsuf‘ı fûtâde
109. Yokdur kerem [ü] kemâline ‘ add
Luṭfı gibi meḫarânı bî-ḥadd
110. Mümkün olamaz ḳo pîçtâbı
Tâ zûd-ı şümâre dek ḥisâbı
111. Çün ol idi şubḥ-ı feyz-i tevḫik
Taşdîke muvaffak oldu Şiddik
- 5a 112. Ol şarḳdan urdı berḳ-i Kârûn
Anda alınır mı farḳ-ı Kârûn

¹⁹ ...iki yay aralığı kadar... Kur‘ân, 53/9.

²⁰ ...kaymadı. Kur‘ân, 53/17.

²¹ Geceye and olsun. Kur‘ân, 92/1.

²² Mısranın vezni problemlidir.

²³ Mısranın vezni problemlidir.

113. Zî'n-nûreyn'e erip sa' âdet
İndi o iki güneşe vahdet
114. Ol ma'la' -ı feyz-i pür-şu' â' ı
Hak kıldı ' Alî'yle bir rubâ' î
115. Güftâr-ı kocâ na' t-ı îşân
Be-câ ne kucâ vü bahr-i cûşân²⁴
116. Bâdâ şalât Hayy [u] Vehhâb
Ber-rûh-ı Resûl u âl u aşhâb²⁵

Sebeb-i Te'lif-i Kitâb ve Tavşîf-i Bahâr

117. Bir dem ki bahâr-ı neş'e-âşâr
İtmiş idi bezm-i dehri ser-şâr
118. Kim ürdibehişt olup nümâyân
' Anber bize cennet oldu pistân
119. Reşk-âver-i âsumân olup hâk
Pervîn idi şanki hûşe-i tâk
120. Çekmişdi zebâne sûz-ı bülbül
Bir ahkere beñzemişdi her gül
121. Nevruz idi şem' -i meclis-efrûz
Hem-reng idi gûyiyâ şeb [ü] rûz
122. Ya bir meh-i âfitâb-ı dîdâr
Kim müy-ı miyân aña şeb-i târ
123. ' İdiñ dahı her günü tufeylî
Her bir gecesi cemâl-i Leylî
124. Mevc urmada cûy hemçü Ceyhûn
Zencîre çekildi bîd-i Mecnûn
125. Cûşân idi bâng-i neş'e-dârân
Tolmuşdı şimâh-ı cûy-bârân

²⁴ Yerli yersiz coşan deniz gibi olan onların naatlarının sözleri nerede?

²⁵ Ey bağışlayıcı olan Allah! Peygamberin ahabından ve ailesinden olanların ruhuna salat olsun.

126. Gözlerde uçardı ber-bat-ı ney
Pervâza geliridi bat-ı mey
127. Bahr oldı neşât-ı bâde-i nâb
‘Âlem daği şanki ‘âlem-i âb
- 5b 128. ‘Ar‘ar gibi ser-keşân gezerdi
Başlarda kavağ yeli eserdi
129. Sevdâ-yı sehî-fidanla diller
Pâmâl olurıdı çün şanevber
130. Bir böyle zamân-ı dil-güşâda
Ya‘nî bu dem-i ferağ-fezâda
131. Bu bülbül-i gülşen-i hamûşî
Bezm-i elemiñ sebû be-dûşı
132. Miñnet-zede-i hazân-ı harmân
Peymâne-keş-i şarâb-ı ahzân
133. Bir lâne-i dâğ-ı bî-güşâyış
Vâ-sûhte-i firâk-ı **Dâniş**
134. Bî-hûş nevâ-yı sâz-ı ğamdan
Dil perde-güşûde râz-ı ğamdan
135. Nâ-râst mişâl-i çeng-kâmet
Hem-beste mağâm-ı derd [ü] miñnet
136. Âvâz-ı şikest-i şîşe-i dil
Çok nağmeler etmişidi hâşıl
137. Pür-hûn-ı derûn çü ğonca-i ter
Dil-teng iken çü la‘l-i dilber
138. Ser-ğuş-ı cünûn kıldı te’sîr
Çün lâle açıldı tavğ-ı zencîr
139. ‘Aşkıñ uyanup yine çerâğı
Şenlendi mağabbetiñ ocağı

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

140. Hûlvâne dönüp ğam-ı mecâzî
Cûş etdi tenûr-ı 'aşk-bâzî
141. Endîşe-i çeşm-i yâre hem-dem
Vaḥşetle enîs idim dem-â-dem
142. Nâ-gâh kemend-i şevk-i cânân
Tâ gerden-i 'aqla oldu pîçân
143. Çekdi beni semt-i gülsitâna
Bir ṭurfe bihişt-i câvidâna
144. Bir bâdeniñ aldı ṭab' -ı bûyın
Bir bezmiñ işitdi hây-hûyın
- 6a 145. Ol sûya olup revâne çün cûy
Derim ki bir özge bezm-i dil-cûy
146. Pîrâmeni bir dıraḥt-ı mevzûn
Nev-bâvesi nev-şenîde maẓmûn
147. Rindân-ı sūḥan nişeste bâ-hem
Her birisi Câmî-i müselleḡ
148. Sâġarları ṭab' -ı dilkeş-âyîn
Şaḥbâları naẓm [u] neşr-i rengîn
149. Her birisi şî' riñ âb-ı rûsı
Şaḥbâ-yı ma' ârifiñ sebûsı
150. Her birisi pâdşâh-ı ma' nâ
Dîvânları taḥtgâh-ı ma' nâ
151. Ol bâġ-ı edebde hürrem oldum
Mânende-i gonca derhem oldum
152. Bezm ez-ser-i nev ḥurûşa geldi
Deryâ-yı kemâl cûşa geldi
153. Gâhîce sefine-i ġazelden
Geh gevher-i naẓm-ı bî-bedelden

Turkish Studies

154. Bir oldı şadef mişâl o meclis
Ayrılmaga başladı zer ü mis
155. Âhîr der-i *Meşnevî* açıldı
Ol gönca-i ma' nevî açıldı
156. Çok hamseler etdiler nümâyân
Kim fehmi-i beşer olurdu hayrân
157. Encâm-ı cevâb-ı âteş-âmîz
Olmış idi *Hüsn ü 'Aşk* 'alev-hîz
158. Yâkût idi kadrde o gevher
Hem şu' le-âver hem âb-perver
159. Hâkka ki ne gevher idi dil-cû
Kim nâzımı Gâlib-i sühan-gû
160. Ammâ ki ne Gâlib-i sühan-sâz
Haşm-efken-i 'arşa-gâh-ı i' câz
161. El-kışsa o âb-ı rûy-ı ma' nâ
Ol meclise oldı şu' le-bahşâ
- 6b 162. Devr eyledi kef-be-kef ser-â-pâ
La' lîn kadeh-i muraşsa' -âsâ
163. Gâhî okuyup oldular şâd
'Ayyûka çıkardı âferîn bâd
164. Bir rütbeye vardı kim o âyîn
Mest etdi beni şarâb-ı taşsîn
165. Nâ-gâh bir ehl-i fazl [u] 'irfân
Nâ-refte reh-i sühanda pûyân
166. Da' vâ-yı hünerle şâ' irâne
Dedi ki ne dersin ey bîgâne
167. Bu dağme-i faşl-ı mu' teberdir
Meydân-ı hünerde bir eşerdir

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 15 Summer 2016

168. Tab' olmalı kahramân-ı ma' nâ
Feth etmesi hayli zûr zîrâ
169. Fehm etmesi bes hevesgerâna
Rehberlik ider reh-i beyâna
170. Rencûr olup ol zamân tabî' at
Çekdirmedi hem bu bârı gayret
171. Ser-sebzî-i himmet oldı peydâ
Bu tûfî-i **Dâniş** oldı ğûyâ
172. Kim tuhfe-i rûzgârdır bu
Ehl-i dile yâdigârdır bu
173. Ahlâfına bergüzâr ancağ
Eslâfda Ğâlib olmuş elhâğ
174. Feyz aldı cenâb-ı Mevlevî'den
Çok behresi vardı *Mesnevî*'den
175. Lâyık degil idi görmek ancağ
Eslâfı bu rütbe ta' na elyağ
176. Anlar ki gelüp kemâle ermiş
Fazlı mütekadimîne vermiş
177. Bu resme sühan-cû oldı zâhir
Bir şûret-i dîger etdi zâhir²⁶
178. Nev-hâne-i vaşl kıldı bünyâd
Bu beyti de etdi aña îrâd
- 7a 179. Gördüm ki bu vâdî-i kemîni
Dîvân yolu şanma bu zemîni
180. Kim gerçi ğazel dahı hünerdir
Ammâ yine meşnevî digerdir

²⁶ Beytin kafiyesi uyumsuzdur.

-
181. Sen reh-rev-i vâdî-i ğazelsiñ
Reftâr-ı ‘Acem’de bî-bedelsiñ
182. Bu naṭṭ kılar ṭabîṭ atı mât
Gel atıñı sen bu yolda oynat
183. Şehlik görölür mü her gedâda
Ferz olabilir mi her piyâde
184. Çün buldı süḥan bu ğüne encâm
Âġâzına ben de etdim ikdâm
185. Ammâ ki o ḥâce yine ṭâlib
Maġlûb ola mı yegâne Ġâlib
186. Kimse anı eylemez ki ümmîd
Mehtâb ola pençe-tâb-ı ḥurşîd
187. Ḥâm ise de bu ṭamaṭ birâder
Bûsende yine degil mi ‘anber
188. Hengâm-ı heremde genc olunmaz
Bu naḳd-i hüner o dem bulunmaz
189. İtsem n’ola maṭlab içre sürṭ at
Muḥtâc-ı ‘aşâ degil ṭabîṭ at
190. Raġbetle baḳar mı dûr-bînân
‘Aynıñ daḫi olsa mihr-i raḥşân
191. Etmişler egerçi ehl-i fîṭnat
Pîrâna şabâḥ-ı istiṭ âdet
192. Erbâbı yanında oldu rûşen
Oldıĝı kebâba feyz-i dilden
193. Feyz olmaz ise her dem zamânı
Sen bil anı şâm-ı zindeġânı
194. Pîrâne-ser olma bî-meḥâbâ
Meydân-ı kemâli şanma tenhâ

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

195. Çün rahl becâ zened nepâyed
Ruḥḥâl be-hîç câ neyâyed²⁷
- 7b 196. Dâḥil şev eger tevânî încâ
Çîzî nebuved ü rahl bî-câ²⁸
197. İn nüshâ-i dil-keşem girâmîst
Pîş-i nazarem zi-bes ki sâmist²⁹
198. Çün *Gülşen-i Dâniş* est nâmeş
Şâdâb koned Hudâ müdâmeş³⁰

Âğâz-ı Dâstân Vaşf-ı Meylî-i Şâ'ir-i Cihân

199. Erjeng-i nigâr-ı şafḥa-i râz
Nîreng-nümâ-yı rûy-ı i'câz
200. Şeb-gerd-i sevâd-ı şehir-i erkâm
Sevdâ-ger-i çârsû-yı ifhâm
201. Her heft-kün-i 'izâr-ı dîkḳat
Ġayret-dih-i heşt-bâğ-ı cennet
202. Pür-zemzeme vü siyâh-câme
Ser-secde-künân-ı beyt-i ḥâme
203. Ya' nî ki o nây-ı bî-nevâyân
Ol hem-nefes-i süḥan-serâyân
204. Sır-ḥâne-i 'aşḳa etdi âğâz
Bu resmile açdı perde-i râz
205. Kim var idi dîde bir yegâne
Her şeyde müselleme-i zamâne
206. Şâhen-şeh-i taḥt-ı neş'e-dârî
Ġâret-ger-i mülk-i hûşyârî

²⁷ Göç yükü gibi yüklerler, kalmaz; göçebe hiç bir yerde karar kalmaz.

²⁸ Eğer gücün yeterse buraya dahil ol. Yersiz kavuşma ve bir şey olmadı.

²⁹ Benim gönül çekici bu nüsham, saygındır. Benim gözümde çok meşhurdur.

³⁰ Onun adının Gülşen-i Dâniş olması gibi, Allah onu devamlı taze kıldı.

-
207. Cemşîd-i serîr-i kec-külâhî
Pây-ı hum-ı meydî taht-gâhı
208. Etdikde çü ‘azm-i bezm-i hestî
Hem-râh idi anıñla mestî
209. Bir dem gelemes idi hırâma
Bî-lağziş-i pâý hemçü hâme
210. Cadûlara gösterirdi i‘ câz
Bir şa‘ir idi ki sihr-perdâz
211. Rindân-ı kadeh-keşîñ tufeylî
Mest-i mey-i ‘aşk nâmı Meylî
- 8a 212. Hâkân u Hüsrev ile Şâhî
Dîvânına iki üç sipâhî
213. Olmuş idi o sefine ya‘nî
Keştî-i şarâb-ı nâb-ı ma‘nî
214. Her ma‘tla‘ı şubh-nişân-ı vâye
Handân idi bezm-i Baykarâ’ya
215. Hâfız idi şân o rind-i mümtâz
Rey şehrini eylemişdi Şîrâz
216. Tekmîl cünûn ile fûnûnı
Ma‘mûr derûnı birûnı
217. Mecnûn ile râh-ı gamda yoldaş
Ferhâd-ı belâ-keş ile pâ-dâş
218. Seng-i gam-ı dilberân ile hoş-hâl
Dîvâne şîfat be-dest-i e‘fâl
219. Deryâ-yı melâmet anda taşmış
Emvâc-ı belâ başından aşmış
220. Geh kendi kemend-i pîç [ü] tâbı
Eylerdî girifte ol harâbı

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 15 Summer 2016

221. Geçmez idi tîğ ebruvânından
Kesmişdi 'alâkayı cihandan
222. Olmuşdı o rûh-ı çeşm-i sevdâ
Tecrîdde pey-rev-i Mesîhâ
223. Cânâneler ile cânı tev'em
Ervâh-ı mücerredeyle hem-dem
224. Meyhâne-nişîn ü hâne ber-dûş
Her yerde öldürür vuḥûş
225. Endîşesi 'aşk pîşesi 'aşk
Peymânesi 'aşk şîşesi 'aşk

Reften-i Meylî Be-Meyhâne vü Şıfat-ı Ân Neş'e-Zâr

226. Ol hâş-ı çerâğ-ı sâkiyânın
Efrûhtesi mey-i muğânın
227. Maḥmûr-ı dem-i şebâna bir şubḥ
'Azm etdi der-i muğâna bir şubḥ
- 8b 228. Ammâ ki ne neşe-zâr-ı ümmîd
Kim köhne sıfâli câm-ı Cemşîd
229. Bir özge çemensitân-ı zîbâ
Zerrîn kadeḥ anda câm-ı şahbâ
230. Gül-pûş idi rûy-ı şu'le-nûş
Pervâne kılardı gül-fürûş
231. La' lîn mey-i âteşin olup kût
Dûzaḥ görünürdi kân-ı yâḳût
232. Sebz anda bahâr-ı neş'e-baḥşâ
Kadeḥ çekmede hemçü serv-i mînâ
233. Çün ṭarf-ı külâh-ı neş'e-dârân
 şikeste anda her ân

-
234. Âvâre-i âbşâr-ı bâde
Mânende-i şu' le per-güşâde
235. Oldukça baţ-ı mey ile dem-sâz
Çok murğ-ı hıred ederdi pervâz
236. Meyhâne degil ' aceb gülistân
Nergisleri çeşm-i mest-i hûbân
237. Sâkîleri mest-i sâz-ı Nâhîd
Çengîleri pençe-tâb-ı hırşîd
238. Muṭribleri dilber-i huceste
' Uşşâkı ederler idi beste
239. Her nağmesi tîr olup kemâna
Çıkmış idi kıavs-ı âsumâna
240. Nüh-dâire-i sipihri her ân
Eylerdi şadâ-yı deffî rakşân
241. Bu kâse-i çarḥ-ı şûriş-engîz
Ṭanbûr şadâsı ile leb-rîz
242. İcrâ olunurdu vâdî-i Cem
Seyl-âb-ı şarâb aḳardı her dem
243. Her rind ḥabâb-veş ser-endâz
Naḳş-ı ḳademi piyâle-i râz
244. Her ḥalkası ' ayn-ı çeşm-i hûbân
Bilmezdi özin siyâh-mestân
- 9a 245. Her mest ki kendiden giderdi
Bir başka cihâna ' azm ederdi
246. Yok rehberi meger ḥamûşî
Gelmezdi geri meger ki hûşî
247. Pây-ı ḥum-ı meyde her ḳalender
Bir pâdişeh-i neşât-leşker

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

248. Destinde olan ayâğ-ı billûr
Vermekde peyâm-ı tâc-ı fağfûr
249. Efrûhte şem' -i 'ayş yek-ser
Pervâne gibi dönerdi şâğar
250. Esdikçe şabâ-yı nağme-i ney
Bî-lenger olurdu keştî-i mey
251. Pür-mevc çü seyl-i bâde-i nâb
Bünyad-ı vera' resîde-i âb
252. Çü etdiği demde neş'e-i-ğâk
Bitmişdi o yerde ibtidâ tâk
253. Bulmuşdı şarâb anda îcâd
Cemşîd anı eylemişdi bünyâd
254. Olmuşdı o neş'e-gâh-ı hürrem
Taqsîm-geh-i neşât-ı 'âlem

Dîden-i Meylî Cemâl-i Dâverân-ı Meyhâne ve Şıfat-ı Hüsn-i Ū

255. Ol hikmet-i 'aşk u şevk-i kânûn
Pây-ı hûma vardı çün Felâtûn
256. Kândîl-i derûnı buldı revğan
Mînâ-yı dü-çeşmi oldu rûşen
257. Mestâne-edâ bakardı hâlka
Toz gezdirirdi hâlka hâlka
258. Nâ-gâh o 'âşık-ı cefâ-keş
Bir kûşede gördi bir perî-veş
259. Hürşîd-i seher-geh-i şabâhet
Ser-mest-i şabûh-ı şubh-ı behcet
260. Zih-bezm-i şabûha şem' -i enver
Pervânesi âfîtâb-ı şâğar

Turkish Studies

- 9b 261. Meyhâne-i nâz o çeşm-i pür-fen
Ammâ ki şarâb-ı hûn-ı dilden
262. Mest öyle nigâh-ı dil-rübâsı
K'olmuş müjeler anıñ 'aşâsı
263. Gördükce kaç-ı kemânı Rüstem
Gayrın belini бүkerdi her dem
264. Çeşmân-ı siyehle ol kamer çehre
Olmuş idi reşk-i âhû-yı mihre³¹
265. Ruhsârını görse bî-telaţţuf
Gülşen bitirirdi hüsn-i Yûsuf
266. Şahrâya düşünce geh nigâhı
Bir hançer ideridi giyâhı
267. Dil-teng idi goncalar fehmden
Tâ gülbün-i gülşen-i 'ademden
268. Nûşîn lebi bî-revân-ı dil-cû
Dendânları şanki hürmüz încû
269. Leb-teşne-i la' li âb-ı hayvân
Hızr olmağı istemez mi insân
270. Hâl-i lebi durur kând gûyâ
Giydirmiş aña siyeh o sevdâ
271. Gîsû-yı siyâh nûr
Gencîne-i şubh mâr-ı deycûr
272. O sîneye tâb
Mir'ât-ı sâfiye jeng-i mehtâb³²
273. Ol mûy-ı miyânıñ aña nâmın
Var şor deheninden al peyâmın

³¹ Mısranın vezni problemlidir.

³² Mısranın vezni problemlidir.

274. Zülf o fene kaplamış ser-â-ser
Bir şeb ki şabâhı devr-i maşşer
275. Yok idi haţ-ı siyâh-kârı
Bî-dûd idi âteş-i ‘izârı
276. Eyler idi her nigâhı câdû
Âhû-yı dü-çeşmini sühan-gû
277. Şemşîr-i tegâfûl ebruvânı
Ya‘ nî pül-i âb-ı zindegânı
- 10a 278. Bir dîde ki eylese ser-â-pâ
Ol bâğ-ı şabâheti temâşâ
279. Her nazrası âfitâb olurdu
Her eşk-i teri gül-âb olurdu
280. Ol lâle-i had-semen benâgûş
Bir serv idi velî kabâ-pûş
281. Gûyâ ki Nizâmî-i sühandân
Bu beytle vaşf itmiş ‘ityân
282. Şaydî zi kemend-i û nemî rest
Gamze’ş be-girift ü zülf mî best³³
- Şıfat-ı Âşüftegî-i Cemâl Ez-‘ Aşk u Güft-gû-yı Meylî Bâ-Û
283. Bâlâ-kadi reşk-i serv ü şimşâd
Ammâ ki degil hevâdan âzâd
284. Bir şubh-ı bahâr o rûy-ı rengîn
Ammâ şafaķı sirişk-i hûnîn
285. Ol gamze egerçi kan içerdi
Her dem yine dîdesi dökerdi
286. Cûş-ı mey-i ‘aşka cây o sîne
Bir âteş idi o âb-gîne

³³ Hiçbir av onun tuzağından kurtulamaz. Onun gamzesi tutar ve saçı bağlar.

287. Ğayretde o müşg-i zülf-i hoş-bû
Çeşmden akardı hûn-ı âhû
288. Bir tefrika fitneniñ sipâhı
Etmişler esîr o pâdişâhı
289. Geh câmla şu‘ le-nûş olurdu
Geh âhla şu‘ le-pûş olurdu
290. Bir bakıma baħr-i nûr gûyâ
Bir bakıma naħl-i Tûr gûyâ
291. Bir âh idi ser-be-ser o ser-keş
Kadd çekmiş[idi] mişâl-i âteş
292. Meylî’yi ser-â-ser etdi sûzân
Tekrâr o kebâbı kıldı biryân
293. Ol rind-i tarîk-i lâ-übâlî
Çün gördi o şûhdan bu hâli
- 10b 294. Mecv urdı hevâ ile tabî‘ at
Cûş eyledi baħr-i şâ‘ iriyyet
295. Ol dem kalem-i güher-nişârı
Nazm etdi bu şi‘ ri âb-dârı
- Ğazel**
Mef‘ûlû Mefâ’ilün Fe‘ûlün
296. 1. Ey mest-i şarâb-ı nâb-ı ‘işve
Ve’y dîdeleri ħarâb-ı ‘işve
297. 2. Biñ ‘işve eder cihânda peydâ
Çeşmiñdeki nîm-ħ‘ âb-ı ‘işve
298. 3. Vesme ile olmuş ebruvânîñ
Şemşîr-i siyâh-tâb-ı ‘işve
299. 4. Ey ğamze-i mesti ħançer-i nâz
Tîz etmiş anı şarâb-ı ‘işve

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 15 Summer 2016

300. 5. Dâniş gibi ıztırâba düşmüş
Zülfündeki pîç-tâb-ı ' işve
301. Hep ber-ţaraf oldu şabr [u] sâ mân
Oldı o ţaraf deyüp şitâbân
302. Ol meclis ile olup hem-âğûş
Ol âteşe gir çün Siyâvûş
303. Kâknûs gibi gelüp figâna
Ol meh-veşe dedi yana yana
304. Ke'y şûh-ı kâdi muhiss-i îcâd
Kimden 'acabâ bu dâd-ı feryâd
305. Oldı dil-i seng-i ' aşk-bâzı
Bâzîçesi kânkı tıfl-ı nâzî
306. Câdû imiş ol büt-i cefâ-cû
Sihr etmiş o dîde-i belâ-cû
307. Kim sîneñi dâğ-dâr kılmış
Âyîneni lâle-zâr kılmış
308. Nakl eyle ki ' aklı ğaret³⁴ etdi
N'oldı ki cünûmî ' âdet etdi
309. Pür-zehr seniñ nigîn kâmiñ
Âyâ ki ne koydı çarh nâmiñ
310. Ey ğonca-dehen tekellüm eyle
Ey şubh-ı emel tebessüm eyle
- 11a 311. Ol mihr-i ümîd pür-te'essüf
Ya' kûb kıyâfetinde Yûsuf
312. Gûş etdi fesâne-i hîţâbı
Kân ağladı çeşm-i nîm-h'âbı

³⁴ ğaret: ğârât.

313. Dedi ki ey ehl-i derd-bârı
‘Uşşâk-ı şikeste gâm-güsârı
314. Tıydum nefesinde bûy-ı ‘irfân
Bildim cigeriñ seniñ de sûzân
315. Eyyâm Cemâl koydı adım
Şoldurdı velî zih-i murâdım
316. Göñlüm şu sipihr-i süst-bünyân
Bu gencligimde kıldı vîrân
317. Bir mâh içün etdi böyle pür-zûr
Hurşîd-veş oldı ‘ârızım dûr
318. Ey ‘aşkda ûstâd-ı ekmel
Bu mahmili eyleyem mufaşşal
319. Olmuşdı geçen bahâr hürrem
Her sûy-ı cihân adımla tev’em
320. Etmişdim o rûzgârda ben
Mânend-i nihâl meyl-i gülşen
321. Güller gibi meclis-i çemende
Mest etdi beni neşât-ı hânde
322. Her cây olup benefşe-âsâ
Her câyı eder[i]ken temâşâ
323. Bir lâle-‘izâr u mâh-tâbân
Reşk-i gül-i âfitâb-ı rahşân
324. Dâğ urdı baña mişâl-i encüm
Şebnem-veş aña kapıldı göñlüm
325. Bir lutfi muhâl imiş o şûhuñ
Kim ismi Celâl imiş o şûhuñ
326. Bir kez dahı görmedim o mâhı
Bilmem ne felekde cilve-gâhı

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

327. Yağlaşdı bahârı hem bu sâliñ
Hasret-keşiyem o gül-nihâliñ
- 11b 328. Derd-i ser-i ‘aşka mübtelâyım
Bu mey-gede her gün oldı câyım
329. Bir ‘âşıka ğam-pesend olursa
Bu zahma cebîn-bend olursa
330. Bulduñ çü neşât meclisimde
Def eyle humârı nergisimde
331. Meylî dedi ke’y belâ-yı nâ-geh
Her bir sühanıñ kazâ-yı nâ-geh
332. Gör n’etdi kader bu mübtelâyı
Seyr eyle kazâ ile belâyı
333. Bilmem ki belâ-yı âsumânıñ
Yok yoğsa kazâ-yı nâ-gehânıñ
334. Vîrânı görüp harâb edersin
Biryânı dutup kebâb edersin
335. Çünkü baña maqşadıñ vefâdır
Bu cân seniñ içün fedâdır
336. Ey şem‘-i ümîd olma giryân
Şabr et ede dem-i şubh³⁵ handân
337. Ol demde vedâ‘ edüp Cemâl’e
‘Azm etdi tefahhuş-ı Celâl’e
- Sâkî-nâme**
338. Sâkî kanı âb-ı erğuvân-gûn
Dil âteş-i ğamla oldı pür-hûn
339. Sâkî kanı la‘l-reng olan mey
Revnağ-dih-i efser-i Cem-i mey

³⁵ şubh: şabâh.

340. Sâķî kanı lâle-zâr-ı neş'e
Olsun mı hazân bahâr-ı neş'e
341. Kim âteş-i ter gül-âbımızdır
Reng-i ruĥ-ı âb-ı tâbımızdır
342. Pür-âteş-i bâde eyle câmı
Ol câmla puĥte kıl bu ĥâmı
343. Devr-i feleķiñ direngi yokdur
Aldanma velik rengi çokdur
- 12a 344. Dil sâĥar-ı lâle-gûne dönsün
Reşķ ile çerâĥ-ı lâle sönsün
345. Mey toldur o kâse-i niyâza
Nâz eyle sipihr-i tâş-bâze
346. Mînâyı getür ĥurûşa sâķî
Kıl penbeyi perde gûşa sâķî
347. Sâlûsuñ işitmeyem şadâsın
Ögret baña sen Kadeĥ Du' âsın
348. Kim diñler o va' z-ı nâ-becâyı
Zühhâd bilir mi mâcerâyı
349. Ser-ĥalka-i meclis-i 'ademden
Peymâne-i bâde-i kademden
350. Bir bender-i kibrde kaldı herkes
Bir neş'e-i dîger aldı herkes
351. Çok neş'e velî şarâb birdir
Çok zerresi âfitâb birdir
352. Aç perde-i râzı bu hevâda
Der var mı çün ĥabâb-ı bâde
353. Muṭrib kerem et getir kemânı
Yâd et o kemân-ı ebruvânı

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

354. Kıl çeng-i hamîde-ğaddi gûyân
Gûş itmeli çünki pend-i pîrân
355. Bir leşker-i ğam bu dâd-ı pür-şûr
Eyle yine şâh-ı ' aşkı manşûr
356. Muṭrib kanı ' âşıkân-ı pîşîn
Pervîz ne yerde kande Şîrîn
357. Nâ-sâz-ı felekden olma gûyâ
Zîrâ katı yâr-i bârid-i yek-pâ
358. Sebz-ender-sebz edüp terâne
Tûtî gibi gel çemensitâna
359. Al destîne sen utanma nâyı
Şermendesî hâmemiñ nevâyı
360. Kessin sözi şûfiyân-ı mağrûr
Dönsün dem-i tîğa nâr-ı ṭanbûr
- 12b 361. Rîzân ola çün hûş-yârî
Rengîn ola lahn-ı neş'e-dârî
362. Sâkî kanı âfitâb-ı sâğar
Aḥşamlı mıdır müdâm günler
363. Teh cür' ası nûr-ı şâmımızdır
Ḥûşîd kenâr-ı bâmımızdır
364. Çarḥ itmede nice mekr ile âl
Sen ṭur piyâle ver gönül al
365. Gözden çü hicâbımız açarsın
Çün tıfl-ı sirişk çok beşersin
366. Ṭab' ım ne kadar olursa da mest
Çok sâğarı bî-âbdır pest³⁶

³⁶ Mısranın vezni problemlidir.

367. Kilkim ne kemâli müktesebdir
Çok mest-i ğurûra muhtesebdir
368. Yâd eyleme nâm-ı ğod-pesendi
Var şor ki ya anı kim begendi
369. Birkaç ğazeli hüner[mi] şanmış
Da' vâ ile iş biter mi şanmış
370. Ey dil yeter etme bû'l-fuzûli
Redd eyle bu vaz'-ı nâ-ķabûli
371. Mümkün mi kemâl nev-hevesden
Şahbâ-yı şebâb mestisin sen
372. Her kim ki çü ğonca beste-lebdir
Zib-i ser-i ğülbün-i edebdir
373. Çün müdde' iyân türâ neşâyed
Ger ķavl-i tû müdde' â ber-âyed³⁷
374. **Dâniş**-i nev ü sâķî vü ma' nî
Ehl-i dil ü bâde-i teĝannî

Reften-i Meylî Be-Cüst-cû-yı Celâl

375. Meş' al-ķeş-i maķfil-i ğarâbât
Ârâyış-i menzil-i ğarâbât
376. Mestân-ı cihâna şem' -i maķfil
Meylî-i yegâne rind-i ķânzil
- 13a 377. Şehr-i Rey'i sû-be-sû gezerdi
Her câyını cüst-cû ederdi
378. Bulmuş iken 'âķıbet Cemâl'i
Dîvâne arar idi Celâl'i
379. Ğâh râhib olurdı ğâh zâhid
Bir oldu yanında deyr ü mescid

³⁷ Eğer sözünde bir iddia varsa da sen müddeiler gibi olma.

380. Ol bütünden arar idi nişânı
Mihrâbı şanırdı ebruvânı
381. Görmez idi ol perî-‘izârı
Eylerdi bu gûne âh [u] zârı
382. Ke’y çarh-ı sitem-ger-i cefâ-rîz
Derler saña çünkü fitne-engîz
383. Ben fitneye oldum işte tâlib
Biñ cân ile belâyâ râğîb
384. Ğayret xanı kınde eski ‘âdet
Gel gel yine etme şulha râğbet
385. Bâzâr-ı belâyı eyle tezvîc
Luğf eyle uyarma bahtımı hîç
386. Ol fitneyi eyle şimdi bidâr
Ya’ nî o belâyı eyle izhâr
387. İşâl edeyim anı Cemâl’e
Tâ kim baña gelmesin Celâl’e
388. Ey baht-ı siyâh tâli‘ -i bed
Etmez mi tulû‘ mihir-i maşşad
389. Mânî‘ mi murâda hüküm-i kevkeb
Bilmem ki ya bî-seher mi bu şeb
390. Bir tarzla gezerdi nice eyyâm
Hayrân [u] şikeste-bâl ü nâ-kâm
391. Geh deşte dökerdi âb-ı rûy
Reftârına beñzedirdi cûy
392. Vahşet ile eylemişdi ülfet
Kuhşâr ile gâh ederdi şöhet
393. Hûrşîd şanıp gehî o mâhı
Gerdûna kemend atardı âhı

Turkish Studies

- 13b 394. Ol kimse ki mâha müşterîdir
Ger gökde arar ise berîdir

Yâften-i Meylî Celâl-râ Der-Bâzâr u Şıfat-ı Hüsni-î

395. Ol gevhere germ olup taleb-kâr
Bâzâra erişdi âhîr-i kâr
396. Her cânibe kıldı şarf-ı dikkât
Harc eyledi nakd ü sa' y ü himmet
397. Bir kûçede gördi nâ-gehânî
Bir Yûsuf-ı şâni-i zamânı
398. Zeyn etdi gözin o dürr-i dil-cû
Mânend-i dü-keffe-i terâzû
399. Kıldı o nigâh-ı girye-engîz
Mizân-ı dü-çeşmini güher-rîz
400. Meylî o dem aldı verdi nâ-çâr
Oldı aña cânıla hırîdâr
401. Dîvân-ı ümîd[e] ede geh sûd
Sermâye-i ' aklı kıldı nâ-bûd
402. Bir şûret ile o rûtbe devrân
Ol âyîne-i rûya kıldı hayrân³⁸
403. K'endâmı ser-â-ser oldı bî-tâb
Mânende-i mevc-i baîr-i sîm-âb
404. Rûyî gül-i âfitâb-ı behcet
La' l-i lebi gonca-i şabâhet
405. Âvâz-ı nesîm-i şubî-ı handân
Gûyâ aña bir hezâr-ı giryân
406. Pîşâni-i şâf [u] tîğ-i ebrû
Şemşîr-i hilâl-i şubîya karşı

³⁸ Mısranın vezni problemlidir.

407. Gîsûları özge kâfiristân
Zühhâdı ederdi yâ şanem-ğ̃ân
408. La' l-i lebi ğaybdan haberdâr
Gîsûsı miyân-ı dehre zünnâr
409. Müjgânları tîrden nişâne
Ebrûları harf atar kemâne
- 14a 410. Zülf ebr-i siyeh bahâr-ı sevdâ
‘Uşşâka cünûn yağar[dı] gûyâ
411. Gülzâra nigâh edince gâhî
Nergis bitürürdi her nigâhı
412. Ebrûsı çekerdi rişte mâha
Vaz‘-ı kec ederdi tîğ-i mâha
413. Çeşm âfete beñzeridi ğâyet
Bir bakıma belki ‘ayn-ı âfet
414. Gerçi o dehen çü gonca-i ter
Teng eder velik teng-i sükker³⁹
415. Nâ-bûd idi hatt-ı sünbül-âlûd
Ruğ âteş-i gül velik bî-dûd
416. Şahbâ-yı lebi ederdi kânzil
Çâh-ı zeķana dönerdi her dil
417. Ol gerdeni zülf edince mestûr
Eşk ile yanardı şem‘-i kâfûr
418. Olmuşdı o sîne-i mücellâ
Âyîne-i mihre hayret-efzâ
419. Gördükce küşâde anı mehtâb
Sîm-âb gibi olur bî-tâb
420. Mevzûn kadi mışra‘-ı letâfet
Olmadı miyân hayâl-i şevket

³⁹ Mısranın vezni problemlidir.

421. Zülf-i siyehi o ıfl-ı nâzın
Sî-pâresi ebced-i mecâzın
422. Ruhsârı kitâb-ı şun' -ı Cebbâr
Fihrist aña kâkül-i siyeh-kâr
423. Andan bulunurdu olsa dikkat
Ebhas-i mecâz ile haqîkat
424. Reftârı o serv-i nâza hûd-bâr
Bir başka kenâre olmamış yâr
425. Ser-tâ-kadem nân nâz
Ya' nî bir içim şu o fiten-sâz
426. Çün gamzesi kaşd-ı katl ederdi
Gîsûsı kemend ile çekerdi
- 14b 427. Nâzik o kadar o ten ki her ân
Pây-ı nigehe ederidi lertzân
428. Her eyleyeniñ anı temâşâ
Kalmış gözi şevkile ser-â-pâ
429. Reftâr edicek leâfetinden
Nezzâre yağardı kâmetinden
430. İnsânü'l- ayn-ı âb-ı hayvân
Meydân-ı haqîkatde insân⁴⁰
431. Ya nûr-ı nigâr idi mücessem
Ya hûr ki perî be-şekl-i âdem
432. Gûyâ şıfatın Nizâmi-i pîr
Bu beytile eylemişdi takrîr
433. Zülfeş be-kemend-i pîş mî hânâned
Müjgân zi dûr bâş mî râned⁴¹

⁴⁰ Mısranın vezni problemlidir.

⁴¹ Onun saç tuzâğına çağırıyordu. Kirpikleri de uzak dur deyip savıyordu.

Şıfat-ı Âşüfteğî-i Celâl Ez-‘ Aşk Güft-gû-yı

434. Ammâ o büt-i huceste-dîdâr
Hayrân idi hemçü naqş-ı dîvâr
435. Büt-hâne-i hüsn idi ser-â-pâ
Bî-rûh idi şan şanem-veş ammâ
436. Hâlinde ‘ayân hâlet-i ‘aşk
Zâhirdi yüzünde şûret-i ‘aşk
437. Dâd u sitedi eder temâşâ
Kendinden alınmış idi ammâ
438. Bâlâ qadi serv-i sîme beñzer
Ruhsâresi zerd lîk çün zer
439. Pür-hûn o dü-dîde-i belâ-cû
Yâkûtla bir iki terâzû
440. Hayret-dih-i çeşmde germ-bâzâr
Sûr-ı dil ile öterdi her bâr
441. Gâh[î] o şûh-ı ‘işve âyîn
Şatdıqca vaqâr u şabr [u] temkîn
442. Olduğı olurdı âşikâre
Dellâl-ı metâ‘ -ı müste‘âre
- 15a 443. Çün gördi bu hâli anda Meylî
Seyr etdi alır gözüne hayli
444. Bildi ki o dem Celâl’dir bu
Âteş-fiken-i Cemâl’dir bu
445. Ol ber-ţaraf-âver-i tekellûf
Ol cânibe vardı bî-tevaqquf
446. Böyle dedi eyleyüp tecâhül
Ke’y dîdesi neş’e-i tegâfûl

Turkish Studies

-
447. Ma' lûm ki hastesen be-ğâyet
Çeşmiñ bu söze eder işâret
448. Bî-şübhe ya hastasın ya ' âşık
Ammâ ikisi de nâ-muvâfık
449. İ' câz-ı Mesîh la' l-i lebdir
Ey büt saña hastelik ' acebdir
450. Etmiş seni hüsn ihâta yekser
Bir vechile sende ' aşka yok yer
451. Eyler iken ol nihâl-i kâmet
Leylâ'yı şikeste-bâl-i gayret
452. Olsun mı be-zîr-i bâr-ı gerdûn
Tâ böyle dü-tâ çü bîd-i Mecnûn
453. Şoldurma bu gûne meh cemâliñ
Ey ğonca nühüfte kılma hâliñ
454. O şûh-ı daķık-dân [u] ' ârif
Ahvâle o sâ' at oldu vâķıf
455. Cûş etdi tenûr-ı şevķi nâ-gâh
Etrâfı[nı] aldı âteş-i âh
456. Bâlâ kadi döndi naħl-i Tûr'a
Serv-i sîm oldu baħr-i nûra
457. Kıldı dil-i çâk-çâlûk ol dem
Şâne-zen-i ğisuvân-ı mâtem
458. Oldı lebi şekve-rîz-i hicrân
Teng-şeker oldu zehr-efşân
459. Bu resmle etdi nûkte-sâzî
Ke'y vâķıf-ı râz-ı ' aşķ-bâzî
- 15b 460. Mânend-i nesîm-i kûy-ı cânân
Tuydum nefesinde bûy-ı cânân

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

461. Zîrâ ki vâkı hevâ-fezâdır
Mevc-âver-i baîr-i ibtilâdır
462. Ger aîlamasan Celâl-i zârı
Yâd etmez idûn cemâl-i yârı
463. Ey peyk-i diyâr-ı âşinâyî
Yâkıdî beni âteş-i cüdâyî
464. Gel perde-güşâ-yı sâz-ı râz ol
Ey muîrib-i zâr çâre-sâz ol
465. Meylî edüp âteşin terâne
Dedi o çerâğ-ı hüsni [ü] âne
466. K'ey şubî-dem-i ümîd-i 'uşşâk
Ebrûsı hilâl-i îd-i 'uşşâk
467. Ve'y pâdşeh-i diyâr-ı behcet
Olsun saîna müjde [vü] beşâret
468. K'âteş-zen-i gülşen-i derûnuñ
Berîk-efken-i hürmen-i cünûnuñ
469. Âşüfte-i ebr-i perçemiñdir
Hem sünbüle-perver-i gamiñdır
470. Eglencesi dânehâ-yı zencîr
Zencîr aîna kâkül-i girih-gîr
471. Ser-mest-i ümîd-i meclisiñdir
Maîmûr-ı hayâl-i nergisiñdir
472. Ol mertebe oldı baîht vârun
Ke'yer nigehi derûnını hûn
473. Ğamzesi nâvek-i cefâdır
Sensiz dili rûy-be-kafâdır

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

474. Bir özge cihândır ‘âlem-i ‘aşk
Bir turfe bahârdır ğam-ı ‘aşk
475. Kim yâr-i vişâl-i bâğ-ı kuyıñ
Âşüftegî-yi hevâ-yı bûyıñ
476. Tâ ol kadar etdi aña te’sîr
K’aḫvâlini kıldı cümle ta‘bîr
- 16a 477. Derdiñ ile oldı ol gül-i âl
Bir bûlbûl-i zâr-ı münkesir-bâl
478. Âteş-zen olurdu âşiyâne
Pervâza gelirdi bî-ḥodâne
479. Eyler idi cüst-cû geh âheng
Olmasa şikeste-i sipîhr-reng
480. Bî-nûr-ı cemâliñ ey semen-ber
Rûz u şebi olmada berâber
481. Bakmaz o siyâh-rûz u nevmîd
Pervâne-i şem‘i olsa ḥûşîd
482. Yakmaḵ seni daḥi muḥtemeldir
Kim zîkri bu âteşîn ğazeldir

Ġazel

Mef‘ûlû Mefâ’ilûn Fe‘ûlûn

483. 1. Ey muhrik iken derûnda muzmer
Yok idi ne bâḥter ne ḥâver
484. 2. Tâ encümen-i ‘ademde çekdim
Yâr-i leb-i la‘liñ ile sâğar
485. 3. Mestî-i ğamıñla dehre geldim
Âḥîr giderem gene berâber

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

486. 4. Ben mest-i firâk-ı serv-i kıddiñ
Sen va' de-nümâ-yı bezm-i maşşer

487. 5. Dâniş gibi tâ ebed harâbem
Oldum saña tâ ezel musahhar

488. Bu resme çü söz hitâm buldı
Kârı o mehiñ temâm oldu

489. Cûş eyledi girye-i taḥassür
Bahr urdı temevvüc-i tecessür

490. Kim elbise-i hıreddeñ ol ân
Ol rûḥ-ı mücerred oldu 'üryân

491. Meylî ile eyleyüp refâkat
Ol ḥâne-be-dûşı kıldı da' vet

492. Ol iki enîs-i yâr-i hem-dem
'Azm-i reh-i ḥâne kıldı ol dem

493. Meylî'ye Celâl tîr-i kevkeb
Naḳl eyledi bahş-i hicri tâ-şeb

16b Şıfat-ı Şeb ü İzṭrâb-ı Celâl

494. Ammâ ki ne şeb belâ-yı cûşân
Pür-mevc-i cefâ yem-i ḥurûşân

495. Girdâb-ı nihân kenâresinde
Ṭûfân görünürdi kıarasında

496. Etmiş idi ğarḳ şerm-sârı
Deryâları nîlgûn-ı nicârı

497. Ammâ ki ne şeb mehîb-manzar
Deşt-i zulümât-ı dehşet-âver

498. Renc-i sitem anda kûh-der-kûh
Seng-i ğam u derd tûh-ber-tûh

-
499. Olmuşdı siyeh belâ-yı sârî
Şaḥralara ḳabr-gûn ğubârı
500. Şeb şanma ki olmuş idi ol dem
Dehr uḳde-güşâ-yı zülf-i mâtem
501. Her bir ḥamı zengbâr-ı maḥabbet
Her târı sevâd-ı şâm-ı ğurbet
502. Pür-neş'e-i renc-i câm gerdûn
Ya' nî bu siyâh-kâse-i dûn
503. Fitneyle zamâne dest-ber-dest
Devrân mey-i kîneden siyeh-mest
504. Şenlenmiş ocağı âh [u] zârîñ
Yanmış çerâğı intizârîñ
505. Mehtâb yerine her taraḑdan
Bir çeşm-i seḑîd olurdı rûşen
506. Çün tâlî' -i ehl-i ' aşḳ-tîre
Kim dîde-i aḥterânı ḥîre
507. Der-ḥ'âb idi baḥt-ı ' âşık-ı zâr
Olmışdı fiten velîk bîdâr
508. Güm-geşte nice şabâḥ-ı ümmîd
Ḥûrşîd ile batdı nâm-ı isḑîd
509. Şeb-peresi murğ-ı âh-ı ḥasret
Gözlerde uçardı ḥ'âb-ı râḥat
- 17a 510. Sevdâ pür edüp dimâğ-ı dehri
Yâd etmez idi çerâğ-ı mihri
511. Her sîne yaḳup fetîl-i dâğı
Şem' iñ eridi ḥasedle yağı
512. Feryâd fiğân sitâreden çok
Bir şey yoğıdı şerâreden çok

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

513. Mânende-i ẖâb-ı tîre-rûzân
Âsyâb-ı ıarab idi perîşân
514. Yâd etme Celâl-i dil-ıarâbı
Bulmuşdı kemâl-i ıztırâbı
515. Geh zülfini târmâr ederdi
Târ-ı şebi şerm-sâr ederdi
516. Olmuşdı o gîsû-yı perîşân
Şîrâze-güsiste bir şebistân
517. Eylerdi urınca zülfine el
Dîbâce-i zulmünü muıavvel
518. Yok şabrı vü çok idi melâli
Olmaz idi muıtaşar ıayâli
519. Her nâlesi naıı-i müntehâ kad
Tâ Sidre'ye dek olurdı mümted
520. Geh ıatı-ı Cemâl'i yâd ederdi
Geh meşık-i fığânı ıaralardı
521. Geh mihr-i ruıun añup o ğam-nâk
Ĝalıân idi hemıü sâye-ber-ıâk
522. Yok ' aklıla iııtilât u ülfı
Zencîr-i cününü kendi zülfı
523. Ol dîde-i nîm-ẖâb u pür-fen
Ĝamdan o şeb oldu ẖâb-ı düşmen
524. Mestî-i ğurûrdan ayıldı
Keyf-i mey-i giryeden bayıldı
525. Ol gece ğörüp o meh-' ızârı
Nûr-ı siyeh oldu şerm-sârı

Dâstân Güften-i Meylî Be-Pîş-i Celâl

- 17b 526. Ser-ḥayl-i siyâh rûzgârân
Üstâd-ı gürûh-ı tîre-baḥtân
527. Âgâh-ı rumûz-ı râz-dârî
Dânen-de-i râz-ı ğam-güsârî
528. Bîmâr-ı ğam-ı ṭabîb-i ḥâzık
Derd ehline hem-dem-i muvâfık
529. ‘Uşşâk-ı sitem-keşîñ ṭufeyli
Hem-derd-i Celâl ya‘ nî Meylî
530. Çün gördi anıñ bu ıztırâbın
Ta‘ mîr için dil-i ḥarâbın
531. Mi‘ mâr-ı ṭabî‘ atı dem-â-dem
Çok beyt yapar idi müselleme
532. Gâhîce daḥı olup ğazel-ḥ’ân
Gâh eyler idi berâber efġân
533. Her çend k’iderdi kıl ile kâl
Artardı o mehde vecd ile ḥâl
534. El-kışşa o şâ‘ir-i süḥan-sâz
Bu tarz ile oldu kışşa-perdâz
535. Kim var idi bezmânda bir pîr
Hem-sâle-i Zâl çarḥ-ı şîrrîr
536. Gerdûndan o şeyḥ-i köhne-evkât
Ḥamlikde füzûn idi iki kât
537. Olmuşdı dü-tâdan içre yektâ
Bağmazdı bile cihâna aşlâ
538. Etmişdi bezîn-i bâd-ı ğayret
Kavs-ı kuzahı ḥamîde-kâmet

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

539. Dergâh-ı hayâtı eylemiş terk
Olmuş kâdi halka-i der-i merk
540. Pür-nûr çü mâh-tâb-ı rûyı
Efsürde-künân mişâl-i mûyı
541. Etmîş nice rûzgâra hıdmet
Bir pîr-i esenn idi be-gâyet
542. Nisbet ile aña hemân
Nev-sâle cüvân u tıfl-ı nâdân
- 18a 543. Ol rütbe müsinn ü hem mu' anber
Tâ ol kadar olmuş idi a' mer
544. Kim âb-ı hayât içdigi dem
İskender'i görmemişdi ' âlem
545. Oldukda celîs-i bezm-i dünyâ
Devrân-ı Cem olmamışdı peydâ
546. Nâ-dîde iken daî zamâne
Âyîne-i câmdan nişâne
547. Bulmuş reh-i şûret-i vücûdı
Çekmiş mey-i sâğar-ı şühûdı
548. Görmüş hezâr germ ile serd
Olmuşdı nice zamân cihân-gerd
549. Her şey'e vukûfı bî-nihâyet
Kalmış ne mecâz ne hakîkat
550. Nâ-bûd dimâğının kûşûrı
Bi'l-cümle temâm idi şu' urı
551. Ser-halka-i meclisi hikem-hîz
Güftârı bütün deşâyık-âmîz
552. Gâhîce olup kadem-nihâde
Bezminde ederdim istifâde

553. Bir gün yine meclisine gitdim
Feyz almağışün ‘azîmet etdim
554. Almışdı o kâmilîñ ser-â-ser
Etrâfını kihter ile mihter
555. Ol pîr ile meclis oldu gûyâ
Bir bezm-i şabâh-ı feyz-fermâ
556. Gencîne-i baht-ı ‘aşk açıldı
Vâfir güher-i sühan saçıldı
557. Güftâre gelüp o pîr-i fânî
Bâkîleri açdı gûş-ı cânı
558. Dedi ki sebâhet eylemişdim
‘Azm-i reh-i gayret eylemişdim
559. Baħr [ü] beri geşt edüp ser-â-pâ
Hing ü teri eyledim temâşâ
- 18b 560. Gezdim nice şehir nice emşâr
Gördüm bu cihânda çok cihândâr
561. H̱ârezm’de vardı bir şehen-şâh
Cem-meşreb ü Keykubâd-dergâh
562. Deryâ-yı seḥâ vü kân-ı i‘ tâ
Deryâ ile kân-ı ḥayret-efzâ
563. Peyveste keyâna püşt-ber-püşt
Behmen gibi pür-dil ü kavî-muş
564. Ya‘ nî Cem-i bezm ü Rüstem-i rezm
Ma‘ mûr anıñıla mülk-i H̱ârezm
565. Olmuşdı nesîm-i ‘adl ü dâdı
Âsâyış-i rûzgâra bâdî
566. Etmişdi o rütbe mülki ḥürrem
Kim bâğ-ı cinân şanurdu âdem

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

567. ʿAdli ile perniyân-ı kettân
Olmuşdı ẓabâ-yı mâh-tâbân
568. Tağmâc idi huceste nâmı
Mülki hacil eylemiş nizâmı
569. O hüsrev-i âfitâb-efser
Hâkim idi şark u ğarba yek-ser
570. Dîvânı melâz-ı ehl-i şevket
Hüsrevler ederdî anda hıdmet
571. Hayret-zede eylemiş sipâhı
Dünyâyı zi-mâh tâ-be-mâhî
572. Eflâkdeki sitâreden çok
Mecv-i yem-i bî-kenâreden çok
573. Etmışdi o şehriyâr peyvend
Bir mâh-liķâ huceste-ferzend
574. Olmuş idi burc-ı pâdşâhî
Ol zühre-cebîn ile mübâhî
575. Şâhen-şeh-i mülk-i hüsn ü behcet
Laʿl-i lebi hâtem-i melâhet
576. Kim hüsnüne eylemiş taʿ ayyün
Gelmiş aña nevbet-i tasalţun
- 19a 577. Hayrîʿl-halef-i cenâb-ı Yûsuf
Biʿl-cümle leţâfet ü telaţţuf
578. İnsânüʿl-ʿayn şâh-ı Tağmâc
Ser-tâc-ı şehân adı Güher-tâc
579. Bâʿiş ham-ı turreci cünûna
Çeşm-i siyeh âşinâ fûnûna
580. Gîsûları dâm-ı hûş-ı teşhîr
Rûhüʿl-ķudûs anda ser-be-zencîr

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016

581. Dil-dâr u dil-âşinâ vü dil-ber
Dil-beste-i hüsnî dil-rübâlar
582. El-hâşıl o mâh-rûy-ı tannâz
Olmuşdı o mülke şûriş-endâz
583. Tağmâc anıñla şâd u hürrem
Mağzûn ğam-ı fırqatiyle ‘âlem
584. Etmiş idi bir vezîr-i şirrîr
Ol pâdşehî hîyelle teshîr
585. Mekkâr ü sitem-ger ü cefâ-kâr
Bî-dâd pesend-i çarh-ı ğaddâr
586. Âteş-geh-i mekri saht-bünyân
Zerdüşť aññ ney-niyâz-ı nâdân
587. Etmiş dil-i devleti o müfsid
Neşter-hor ğam çü hûn-ı kâsid
588. İblîs-i zamâne adı Şemmâs
Andan şıgınırdı Hakk’a hannâs
589. Çün çeşm-i bütân-ı fitne-engîz
Mânende-i tîğ-i ğamze hûñ-rîz
590. Fettân u emân nedân-ı bed-kîş
Ol rütbe siyeh-dil ü bed-endîş
591. Kim mâder-i fitne-zâden⁴²
Toğmış degül öyle şahş-ı pür-fen
592. Mevc urmada hîle sîretinden
Ma‘ lûm degildi şûretinden
593. Etmişdi bu hâl-i pür-tebâhı
Hayret-zede âb-rîz ğâhî

⁴² Mısranın vezni problemlidir.

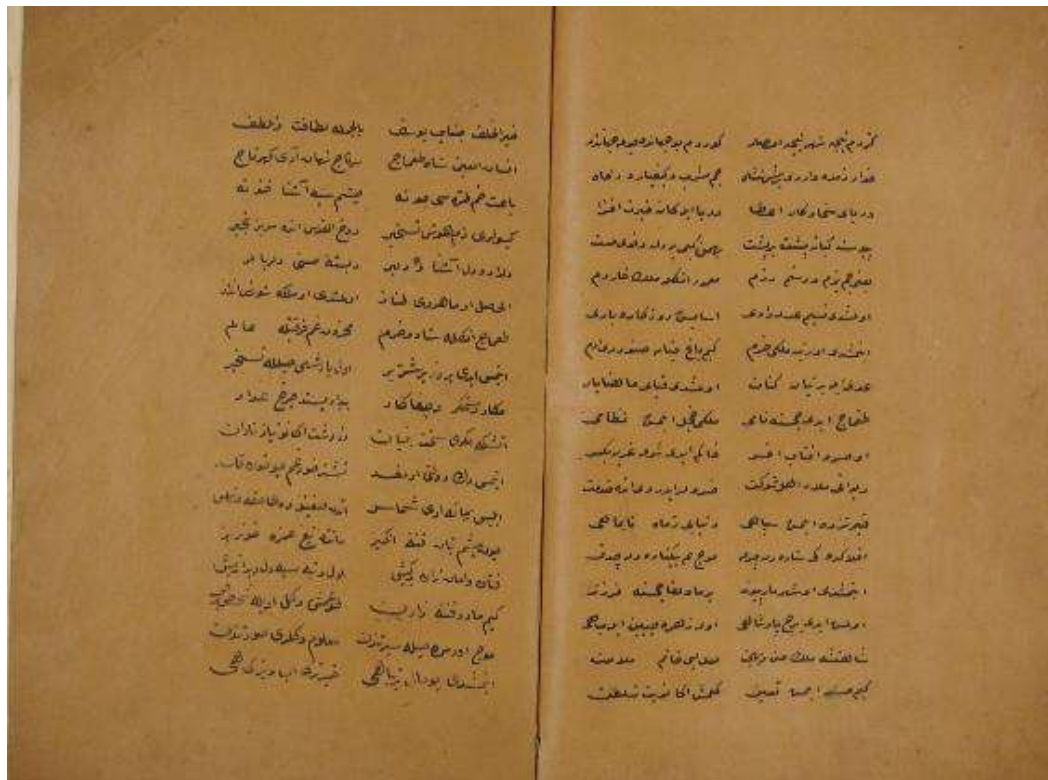
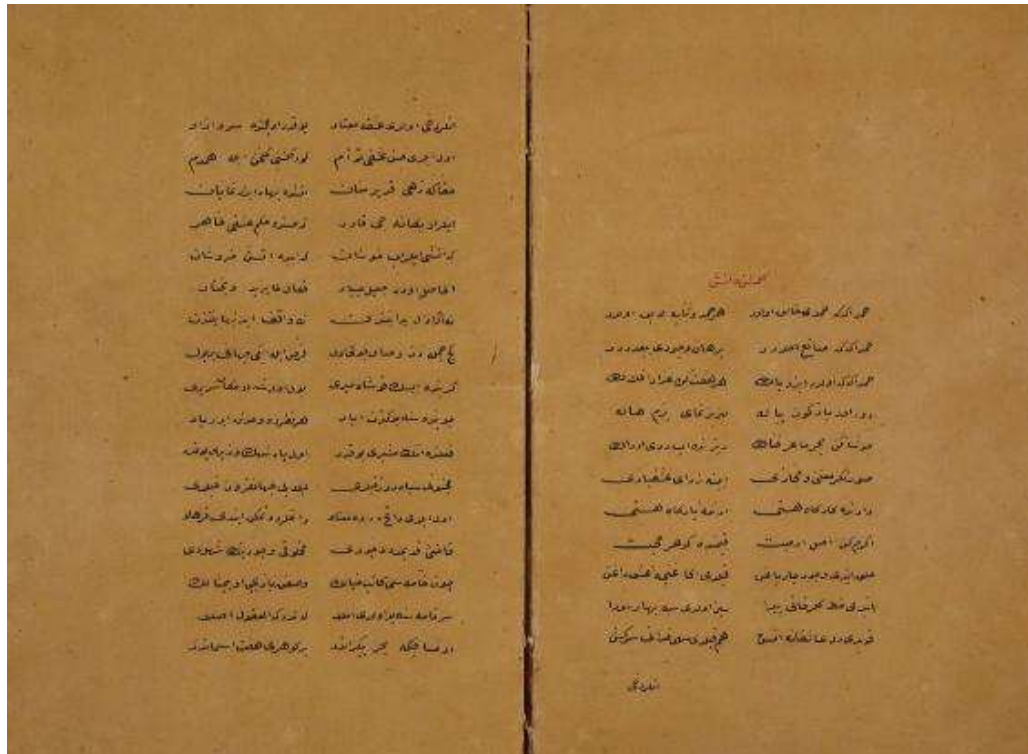
KAYNAKÇA

- Çınarcı, M. Nuri (2007), *Şeyhülislâm Ârif Hikmet Tezkiretü 'ş-Şuarâ*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Çiçekler, Mustafa (2006), "Nazire", DİA, C. 32, s. 458.
- Durmuş, İsmail (2006), "Nazire", DİA, C. 32, s. 455-456.
- İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal (1999), *Son Asır Türk Şairleri*, (hızl: Müjgan Cunbur), C. I, Ankara, AKM Başkanlığı Yayınları.
- Karacasu, Barış (2009), "Keçeci-zâde İzzet Molla ve Gülşen-i Aşk", Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/2 Winter, 2009, s. 690-726.
- Kartal, Ahmet (2013), *Doğu'nun Uzun Hikâyesi-Türk Edebiyatında Mesnevi*, İstanbul, Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Kırzioğlu, Banuçiçek (hızl.) (1996), Âkif Paşa, *Tabsıra*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fak. Yay.
- Kunaz, Cemal (2007), *Osmanlı Şair Okulu*, Ankara, Birleşik Yayınevi.
- Kurnaz, Cemal; Tatçı Mustafa (2001), Busalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C. III, s. 267, Ankara: Bizim Büro Yay.
- Köksal, M. Fatih (2006), *Sana Benzer Güzel Olmaz-Divan Şiirinde Nazire*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Özavar, Süreyya (1993), *Dâniş Mehmed Beg (Hayatı, Sanatı ve Divanı)*, Yüksek Lisans Tezi İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Öztoprak, Nihat (2014), Ref'i Âmidî, <http://www.turkedebyatiisimlersozlugu.com/>, [Er. Tar. 26.05.2016]
- Şahin, Ebubekir S. (2013), "Hüsn ü Aşk'ın İzinde Yarım Kalan Bir Mesnevi: Nâz u Niyâz" Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 20,1, s. 144-185.
- Şemseddin Sâmî (1996), *Kâmusu 'l-A 'lâm*, C III, s. 2103, Kaşgar Neşriyat.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1997), *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 8. Baskı, İstanbul, Çağlayan Kitabevi.
- Turan, Lokman (2008), "Yenişehirli Avnî Bey'in Âteşkede Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme", Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/4 Summer, 2008, s. 866.
- Ünver, İsmail (1988), "Dâniş", *Büyük Türk Klasikleri*, C 8, Ankara: Ötüken-Söğüt Yay. s. 129-132.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Türkoğlu, S. (2016). "Yarım Kalan Bir Hüsn ü Aşk Naziresi: Mîr Mehmed Dâniş'in Gülşen-i Dâniş Mesnevisi / An Uncompleted Hüsn ü Aşk Parallel: Mîr Mehmed Dâniş'in Gülşen-i Dâniş' Masnavi", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Kamil Veli Nerimanoğlu Armağanı) Volume 11/15 Summer 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9685>, p. 445-502.

EK I (Gülşen-i Dâniş'in ilk ve son varakları)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/15 Summer 2016